Energiestrategie Twente 2.0

Conceptversie
5 juli 2024

Energiestrategie
Twente

RES Twente

Samen de stap maken

Inhoudsopgave

Voorwoord 4

Inleiding 5

Samenvatting afspraken en leeswijzer 7

1. Het RES-proces 8

1.1. RES als samenwerkingsverband 8

1.2. RES Twente 1.0 8

1.3. RES 2.0 en gang van zaken 9

1.4. Energiestrategie Twente 2.0 9

1.5. Status Energiestrategie Twente 2.0 10

2. Afspraken Energiestrategie Twente 2.0 11

2.1 Reikwijdte en opgave 11

2.2 Samenwerkingsafspraken 12

2.3 Samenwerking bij uitvoeringsvraagstukken 12

- Warmtetransitie in de gebouwde omgeving 12
- Netcongestie-oplossingen 13
- Lokaal eigendom 13

3. Uitvoeringsprogramma 2025-2026 14

3.1 Acties die volgen uit de Energiestrategie Twente 2.0 14

3.2 Acties die volgen uit de RES Twente 15

Bijlage A 19

A1. Voortgang grootschalige opwek hernieuwbare elektriciteit 20

A1.1 Provinciaal wind- en zonbeleid 20

- Wind 20
- Zon 20

A1.2 Gerealiseerde opwek 20

- Wind 20
- Zon 21

A2. Energie-infrastructuur 23

A2.1 Elektriciteit 23

A2.2 Aardgasnet 24

A3. Voortgang warmtetransitie 25

- Stand van zaken lokale warmtetransitie 25
- Samenwerkingsmogelijkheden 25

A3.1 Ontwikkeling van een Regionaal Warmtenet Twente 26

A3.2 Opwek biogas/groengas 26

A4. Voortgang communicatie en participatie 28

A4.1 Informeren van onze omgeving 28

- **Online communicatiemiddelen** 28
- **Fysieke bijeenkomsten** 28

A4.2 Betrekken van onze samenleving **28**

- **Meedenktank** 29
- **Inwonersforum** 29
- **Online meedenken** 29
- **Initiatiefgroep** 30

A5. Voortgang lokaal eigendom ***30***

A5.1 Beleidsmatige verankering **31**

A5.2 Lokale initiatieven **31**

A5.3 Samenwerkingsmogelijkheden **31**

A6. De Twentse Energie Agenda ***33***

A6.1 Voortgang en samenwerkingsverbanden **33**

Bijlage B ***34***

Reactienota adviezen Inwonersforum ***34***

Bijlage C ***43***

Reactienota adviezen Meedenktank ***43***

Voorwoord

De afgelopen jaren werden de gevolgen van klimaatverandering steeds duidelijker. De steeds vaker voorkomende hevige regenbuien en extreme droogte hebben niet alleen een grote impact op onze manier van leven, maar ook op die van onze kinderen en kleinkinderen. Juist voor hen is het belangrijk dat we nu hard blijven werken om onze mooie regio ook in de toekomst leefbaar te houden.

In 2021 stelden we de Regionale Energiestrategie Twente 1.0 vast. In onze RES 1.0 formuleerden we onze doelen voor 2030. We stelden als doel in Twente om gezamenlijk minimaal 1,5 TWh aan duurzame elektriciteit op te wekken alsook de koers uit de Regionale Structuur Warmte te realiseren. Sindsdien hebben we in alle gemeentes van onze regio zowel ambtelijk als bestuurlijk hard gewerkt om deze doelen te realiseren.

Sinds 2021 is er wereldwijd veel gebeurd, zo ook op het gebied van energie en de energietransitie. Daarom maken we in dit document de balans op en kijken we verder dan het opwekken van elektriciteit door middel van zon en wind. Dit vereist een bredere insteek dan de ambities zoals deze in de RES 1.0 zijn gepresenteerd.

Voor ons ligt een forse opgave. De ontwikkeling van decentrale energiesystemen en het realiseren van een afname van de CO_2-uitstoot gaat veel van ons vragen. maar biedt ook kansen, bijvoorbeeld voor onze inwoners en ondernemers. We zijn het in Twente niet altijd eens over de uitvoering van deze opgave, maar blijven samen aan tafel en kijken met dit document gezamenlijk naar de toekomst. Omdat we het belangrijk vinden om elkaar als RES-partners vast te houden, blijven we ons inzetten voor het versterken van de regionale samenwerking. We kunnen onze ambities namelijk alleen realiseren door samen te werken.

We zijn er nog niet, maar met deze Energiestrategie Twente 2.0 zetten we een belangrijke stap in de goede richting. Graag blijven we met u in gesprek en werken we samen aan de uitvoering van deze plannen.

Namens de Regionale Energiestrategie Twente,

Harry Scholten
Wethouder Hof van Twente
Voorzitter RES-Twente

Inleiding

Van RES 2.0 naar Energiestrategie Twente 2.0

Na het vaststellen van de RES 1.0 in juli 2021 is er door de RES-partners in Twente gewerkt aan het opstellen van een RES 2.0. Daarbij zijn veel afspraken uit de RES 1.0 voortvarend opgepakt en omgezet in acties. Er is veel vooruitgang geboekt in de uitwerking van afspraken over Twente als warmteregio, over lokaal eigendom en over de Twentse Energie Agenda.

Met betrekking tot de afspraken over wind- en zonne-energie kwam een blijvend verschil van inzicht aan de oppervlakte tussen de RES-partners in Twente, met name over de invulling van de afspraak dat er gestreefd wordt naar een verhouding 60% windenergie en 40% zonne-energie.

Dat verschil van inzicht heeft niet geleid tot aanpassing van de afspraken uit de RES 1.0. In juli 2023 heeft de Provincie Overijssel de regie genomen op de invulling van het streven naar 60% windenergie door het vaststellen van nieuw ruimtelijk beleid voor windenergie. In september 2023 werd dit gevolgd door provinciale regie op het ruimtelijk beleid voor zonnevelden, overigens als uitwerking van nieuw landelijk beleid voor zonnevelden. Over deze ingrepen van de Provincie Overijssel wordt door de RES-partners verschillend gedacht, maar de consequentie is wel glashelder: er kunnen geen besluiten meer worden genomen in de RES 2.0 over wind- en zonne-energie, omdat die besluiten immers al door de Provincie Overijssel zijn genomen. Een belangrijke basis onder de RES 2.0 valt daardoor weg.

Als uitvloeisel van deze ontwikkelingen is de vraag aan de orde gekomen of er nog wel een RES 2.0 moet worden opgesteld en ook de vraag of het samenwerken in RES-verband nog nuttig is. De Twentse RES-partners vinden van wel, vanwege de volgende redenen:

- Er staan waardevolle afspraken in de RES 1.0 waar we gezamenlijk invulling aan willen blijven geven: Twente als warmteregio, lokaal eigendom en de Twentse Energie Agenda. Bij deze onderwerpen is het belangrijk om in een volgende fase te verkennen hoe we de samenwerking het beste vorm kunnen geven.
- Omdat er de afgelopen jaren vraagstukken op de RES-partners zijn afgekomen die een gemeentegrens-overschrijdende blik vereisen en die zo complex zijn dat het nuttig is gezamenlijk capaciteit en expertise te organiseren. Dan gaat het om de warmtetransitie in de gebouwde omgeving en om de netcongestie-problematiek. Ook op deze onderwerpen is het van belang te verkennen hoe we in samenwerking meer slagkracht kunnen ontwikkelen.
- Omdat de aard van het energievraagstuk anders is dan ten tijde van het opstellen van de RES 1.0. De aanvoer, leveringszekerheid en betaalbaarheid van energie zijn - anders dan enkele jaren geleden- geen vanzelfsprekendheden meer. Dat heeft enerzijds te maken met de sluiting van het gasveld in Groningen en gewijzigde geopolitieke verhoudingen, en anderzijds met de capaciteit van de transport- en distributienetwerken. Er zijn directe gevolgen voor Twentse bedrijven en voor de inwoners van Twente. Het is dan belangrijk om tot nieuwe strategische afspraken te komen die een antwoord vormen op deze nieuwe uitdaging. Een regionale energiestrategie die niet enkel de focus legt op het opwekken van duurzame energie, maar zich vooral richt op voldoende aanvoer, leveringszekerheid en betaalbaarheid van energie. We willen daarom in Twente een visie ontwikkelen op het vormgeven van decentrale energiesystemen, met als doel om uiteindelijk minder afhankelijk te

worden van de aanvoer van energie van elders, van de uitbouw van het transport- en distributienetwerk en van prijsschommelingen op de energiemarkt.

De RES 2.0 wordt daarmee een ander document dan we ons in eerste instantie hadden voorgenomen. We richten ons op het *verkennen* van nieuwe strategische afspraken én van de mogelijkheden om tot gezamenlijke uitvoering van energiebeleid te komen. De RES 2.0 wordt daarmee meer een gezamenlijk uitvoeringsprogramma dan een document dat gericht is op regionale beleidsdoelen. We spreken daarom nu over een *Energiestrategie Twente 2.0*, waarmee we markeren dat het een ander document is dan de RES 2.0 die we ons eerder hadden voorgenomen.

Met het invoeren van de Omgevingswet per 1 januari 2024 is het besluitvormingsproces ook veranderd. Een (uitvoerings)programma wordt door de colleges van Burgemeester en Wethouders van Twentse gemeenten, het college van Gedeputeerde Staten van de Provincie Overijssel en het Dagelijks Bestuur van Waterschap Vechtstromen vastgesteld. Het besluitvormingsproces biedt gemeenteraden, Provinciale Staten en het Algemeen Bestuur van het waterschap de kans vooraf geconsulteerd te worden.

Samenvatting afspraken en leeswijzer

- De grootschalige opwek van elektriciteit uit wind en zon maakt geen onderdeel meer uit van de afspraken die in RES-verband worden gemaakt. Wel monitoren we in RES-verband de voortgang van wind- en zonne-energie in Twente.
- We maken daarom geen RES 2.0, maar een *Energiestrategie Twente 2.0*. Dat is een programma onder de Omgevingswet en de colleges van B&W, het college van GS en het DB van het waterschap zijn bevoegd om het programma vast te stellen.
- We willen breder en integraler naar het energievraagstuk in Twente kijken en ons bij het maken van regionale keuzes niet beperken tot alleen windenergie, zonne-energie en (boven)lokale warmtebronnen.
- We maken daarom in 2025 scenario's voor het ontwikkelen van decentrale energiesystemen in Twente.
- We herijken de samenwerkingsafspraken in RES-verband om een gelijkwaardige samenwerking in de toekomst zo goed mogelijk te borgen:
    - Geen van de RES-partners voert regie op naleving of invulling van afspraken;
    - We maken geen regionale afspraken over onderwerpen waarop één van de RES-partners of de rijksoverheid regie claimt;
    - We richten ons niet op het afspreken van nieuwe beleidsdoelen, maar op het gezamenlijk ontwikkelen van energiebeleid en instrumentarium voor uitvoering van energiebeleid. Alle RES-partners dragen bij aan het gezamenlijk ontwikkelen.
    - De RES-partners zijn niet op voorhand gebonden aan het resultaat van het gezamenlijk ontwikkelen, maar bepalen voor ieder resultaat afzonderlijk of zij dat overnemen.
- We onderzoeken hoe we gezamenlijk effectief tot uitvoering van energiebeleid kunnen komen op de thema's:
    - Warmtetransitie
    - Netcongestie-oplossingen
    - Lokaal eigendom
- We stellen daarvoor een uitvoeringsprogramma 2025/2026 vast.

In hoofdstuk 1 schetsen we het RES-proces en de doorstart naar een Energiestrategie Twente 2.0. Ook geven we aan welk besluitvormingsproces nodig is om de Energiestrategie Twente 2.0 als programma onder de Omgevingswet vast te stellen. In hoofdstuk 2 gaan we in op de reikwijdte van de Energiestrategie Twente, de herijking van samenwerkingsafspraken en op afspraken over het verkennen van samenwerking bij uitvoering van energiebeleid. Hoofdstuk 3 is het uitvoeringsprogramma van de Energiestrategie Twente 2.0 voor de jaren 2025 en 2026.

In bijlage A geven we weer welke stappen er de afgelopen jaren genomen zijn om invulling te geven aan de RES 1.0. Bijlage A is daarmee te beschouwen als een voortgangsrapportage en verantwoording van activiteiten. Bijlage B is een formele reactienota van de RES-partners op de adviezen van het Inwonersforum en bijlage C een reactienota op adviezen van de Meedenktank.

1. Het RES-proces

De Regionale Energie Strategieën zijn opgezet om invulling te geven aan een (beperkt) deel van het Klimaatakkoord. De opgave die volgt uit het Nationaal Programma RES is om in 2030, met 30 RES regio's gezamenlijk, zorg te dragen voor 35 Terawattuur duurzaam opgewekte elektriciteit uit grootschalige wind- en zonne-energieprojecten op land. Het tweede deel van de opgave is om met een Regionale Structuur Warmte (RSW) bij te dragen aan de warmtetransitie in de gebouwde omgeving. Daar wordt mee bedoeld dat in de RES-regio's wordt onderzocht welke bovenlokale en lokale warmtebronnen beschikbaar zijn en hoe die warmtebronnen kunnen worden benut voor het verwarmen van gebouwen.
Naast deze opgaven uit het NP RES, staat het de RES-regio's uiteraard vrij om andere thema's uit het energiedomein te betrekken bij het RES-proces, voor zover die passen in het Klimaatakkoord en de periode tot 2030.

De uitgangspunten van het RES-proces zijn:

- Er is sprake van een gelijkwaardige samenwerking tussen decentrale overheden: provincie, gemeenten en waterschappen;
- De RES-partners zijn aan de regionale doelen gebonden door 'zelfbinding': de gemeenten, provincies en waterschappen stellen de RES vast als onderdeel van het eigen beleid;
- Bij het vaststellen van regionale doelen moet rekening worden gehouden met lokaal draagvlak en de beschikbare energie-infrastructuur. Netbeheerders en maatschappelijke organisaties zijn daarom partners in het RES-proces;
- Iedere twee jaar tot 2030 kunnen afspraken uit de RES 1.0 worden herzien of herijkt als daar goede redenen voor bestaan. Ook kunnen (nieuwe) ruimtelijke kaders worden vastgesteld na de RES 1.0. In dat geval wordt een RES 2.0 of 3.0 gemaakt.

1.1. RES als samenwerkingsverband

Naast een proces is de RES ook een samenwerkingsverband van decentrale overheden. In Twente werken in de RES 14 gemeenten, de Provincie Overijssel en Waterschap Vechtstromen samen, aangevuld met de netbeheerders Enexis en Cogas/ Coteq. De landelijke netbeheerders (TenneT en Gasunie) en maatschappelijke organisaties zijn wel betrokken, maar staan iets meer op afstand. Het samenwerkingsverband van decentrale overheden dat is gevormd kan ook worden benut voor andere opgaven dan die op dit moment in het NP RES zijn opgenomen. Nu de RES-doelen voor 2030 bepaald zijn, is een mogelijke volgende stap om in gezamenlijkheid uitvoering te geven aan de doelen. Veel RES-regio's doen dat al en ook in Twente is het zinvol om de rol en positie van de RES-samenwerking bij uitvoering van beleid te verkennen.

1.2. RES Twente 1.0

De RES Twente 1.0 is in juli 2021 door vrijwel alle RES-partners vastgesteld[1]. In de RES Twente 1.0 zijn de volgende afspraken gemaakt:

- Om in Twente 1,5 TWh hernieuwbare elektriciteit op te wekken met wind en zon in 2030;
- Daarbij te streven naar een energiemix met 60% windenergie en 40% zonne-energie;
- Om Twente te positioneren als warmteregio, met als belangrijke stappen:

[1] De gemeente Rijssen-Holten heeft de RES Twente 1.0 niet vastgesteld.

    - Samen te werken bij de ontwikkeling van een regionaal warmtenet Twente;
    - Samen te werken bij het beschikbaar maken van biogas en groengas;
- Om minimaal 50% lokaal eigendom van alle duurzame energieprojecten als uitgangspunt te nemen;
- In de Twentse Energie Agenda samen te werken aan innovatieve ontwikkelingen, kennisopbouw en energie-gerelateerde arbeidsmarktvraagstukken.

1.3. RES 2.0 en gang van zaken

De afgelopen periode is gewerkt aan een RES Twente 2.0. Een RES Twente 2.0 was nodig om ruimtelijk invulling te geven aan de afgesproken doelen voor windenergie en zonnevelden in Twente. In de RES 1.0 zijn wel afspraken gemaakt over het volume van duurzame elektriciteitsopwekking in Twente in 2030, maar is niet bepaald op welke locaties en onder welke condities dat mogelijk is.

In juli 2023 heeft het college van Gedeputeerde Staten van Overijssel nieuw voorgenomen windbeleid vastgesteld. Dat voorgenomen windbeleid is vervolgens uitgewerkt in het *Provinciaal Programma Energiestrategie* en in *Instructieregels* in de *Omgevingsverordening Overijssel*. Voor zonnevelden heeft het college van GS van Overijssel nieuw voorgenomen beleid vastgesteld in september 2023. Ook het ruimtelijk beleid voor zonnevelden is uitwerkt in *Instructieregels* die onderdeel uitmaken van de *Omgevingsverordening Overijssel*.

De gang van zaken heeft tot gevolg dat de ruimtelijke kaders voor wind- en zonne-energie in Twente geen onderdeel meer uitmaken van het RES-proces. De ruimtelijke kaders zijn vastgesteld door de Provincie Overijssel en niet op basis van onderlinge afspraken in RES-verband. Daarmee vervalt de grondslag voor de RES 2.0 zoals we ons die hadden voorgenomen.

1.4. Energiestrategie Twente 2.0

Het is nodig een RES 2.0 op te stellen als er ten opzichte van de RES 1.0 nieuwe afspraken worden gemaakt of afspraken worden herijkt. Dat is in Twente aan de orde.

Een aantal RES-partners ziet de provinciale regie op windenergie en zonnevelden als een inbreuk op de uitgangspunten van het RES-proces. Dat heeft bij een aantal Twentse RES-partners het vertrouwen in het RES-proces ondermijnd. Er zijn nieuwe samenwerkingsafspraken nodig om in de toekomst constructief samen te werken op klimaat- en energiethema's.
Overigens kijken niet alle RES-partners op dezelfde wijze naar de provinciale regie op windenergie en zonnevelden. Een aantal gemeenten heeft goede afspraken kunnen maken binnen de nieuwe ruimtelijke kaders.

Daarnaast is het de afgelopen jaren glashelder geworden dat het geen goed idee is om eenzijdig naar elektriciteitsopwekking uit wind en zon te kijken, of eenzijdig naar de mogelijkheden voor bovenlokale warmteprojecten. Alleen al de congestieproblematiek maakt duidelijk dat een bredere, systemische benadering nodig is om als regio tot een effectieve strategie te komen. We zien bij het vraagstuk van netcapaciteit een sterke wisselwerking tussen elektriciteit, warmte en hernieuwbaar gas. We zien dat onbalans in vraag en aanbod

van energie directe gevolgen heeft voor andere beleidsterreinen: de lokale economische ontwikkeling, het sociaaleconomische domein, de woningbouwopgave, het vestigingsklimaat. We willen strategisch nadenken over oplossingen die impact hebben op het totale energiesysteem in Twente en daar horen nieuwe afspraken bij over de reikwijdte van onze gezamenlijke energiestrategie.

De Regionale Energie Strategie is daarnaast in ander vaarwater gekomen. Ook nu de grootschalige opwek van elektriciteit uit wind en zon niet meer in RES-verband wordt bepaald, willen we invulling geven aan de overige ambities uit de RES 1.0. Dan gaat het niet meer om sturen op harde kwantitatieve doelen, maar om het zoeken naar een effectieve krachtenbundeling op de onderwerpen warmtetransitie, energie-infrastructuur, lokaal eigendom, kennisopbouw en innovatie. Ook daar horen nieuwe (samenwerkings)afspraken bij.

We spreken daarom vanaf nu niet over de RES 2.0 maar over een *Energiestrategie Twente 2.0*. Uiteraard werken we binnen het kader van het NP RES, maar we kijken breder dan voorheen naar de opgave die er ligt in Twente voor de energietransitie. We maken afspraken over uitvoering van beleid en leggen elkaar geen beleidsdoelen op. We spreken daarvoor duidelijke uitgangspunten van samenwerking af. De *Energiestrategie Twente 2.0* is een doorstart op basis van gewijzigde afspraken.

1.5. Status Energiestrategie Twente 2.0

We zien de Energiestrategie Twente 2.0 als een programma onder de Omgevingswet. Dat betekent dat de colleges van Burgemeester en Wethouders van de Twentse gemeenten, het college van Gedeputeerde Staten van de Provincie Overijssel en het Dagelijks Bestuur van Waterschap Vechtstromen bevoegd zijn om de Energiestrategie Twente 2.0 vast te stellen. In de Omgevingswet is daarbij het advies opgenomen om voorafgaand aan vaststelling de gemeenteraden, Provinciale Staten en het Algemeen Bestuur van het Waterschap te consulteren.

Dat de Energiestrategie Twente 2.0 als programma onder de Omgevingswet wordt vastgesteld betekent op dit moment niet meer en niet minder dan dat de RES-partners de uitgangspunten van het programma onderschrijven én de bereidheid verankeren om in een uitvoeringsprogramma samen te werken. De Energiestrategie Twente 2.0 bevat geen concrete afspraken die vertaald moeten worden naar een Omgevingsplan. Om die reden hoeft geen plan-m.e.r. te worden doorlopen voor de Energiestrategie Twente 2.0 en is het ook niet zinvol dit document ter inzage te leggen.

De positie van Waterschap Vechtstromen is onder de Omgevingswet een andere dan die van de Provincie en gemeenten. Nu de Energiestrategie Twente 2.0 echter geen ruimtelijke aspecten heeft die moeten worden opgenomen in een Omgevingsplan heeft dat geen consequenties. Waterschap Vechtstromen kan de Energiestrategie Twente 2.0 desgewenst vaststellen als interbestuurlijke afspraak.

Aan de netbeheerders Enexis en Cogas/ Coteq wordt nadrukkelijk gevraagd zich als partner aan de Energiestrategie Twente 2.0 te verbinden. De netbeheerders maken echter geen onderdeel uit van het formele besluitvormingsproces van decentrale overheden. De directies van Enexis en Cogas/ Coteq zal worden verzocht in te stemmen met de Energiestrategie Twente 2.0.

2. Afspraken Energiestrategie Twente 2.0

2.1 Reikwijdte en opgave

Op dit moment is de uitbouw van de energie-infrastructuur een grote bottleneck in het energietransitie-proces. Het gaat al geruime tijd niet meer om de beschikbaarheid van voldoende hernieuwbare opwekcapaciteit, maar om de vraag hoe we de beschikbare energie op het juiste moment bij energievragers kunnen krijgen tegen aanvaardbare maatschappelijke kosten.

Een (sub)regionale afstemming van de vraag en het aanbod van energie, in de vorm van decentrale energiesystemen, kan de druk op de energie-infrastructuur verminderen. De noodzaak om aan decentrale energiesystemen te werken wordt onderbouwd in het *Nationaal Plan Energietransitie (NPE).* Decentrale energiesystemen zijn in het NPE een belangrijk element voor het bereiken van een CO_2-vrije energievoorziening in 2050.

Het is nodig om decentrale energiesystemen op (sub)regionale schaal te ontwikkelen, omdat het energiesysteem per definitie gemeentegrenzen overschrijdt. Het gaat er bij decentrale energiesystemen om het energiesysteem, met al haar onderlinge afhankelijkheden, zo in te richten dat er op regionale (of sub-regionale) schaal een zo goed mogelijke balans ontstaat tussen vraag en aanbod van energie. Zo vormen zich als het ware 'energie-eilanden' die minder afhankelijk zijn van de aanvoer van energie van elders. De karakteristieken en mogelijkheden van de regio bepalen daarbij de inrichting van het energiesysteem. Om strategische keuzes te maken worden alle elementen van het energiesysteem in ogenschouw genomen.
De ontwikkeling van decentrale energiesystemen maakt ons minder afhankelijk van (het tempo van) uitbouw van de energie-infrastructuur, van de aanvoer van energie van elders en van beleidskeuzes die op nationaal niveau worden gemaakt.

We spreken in de Energiestrategie Twente 2.0 daarom af de komende twee jaar scenario's te ontwikkelen voor de vormgeving van decentrale energiesystemen in Twente. Deze scenario's laten zien hoe vraag en aanbod van elektriciteit, warmte, hernieuwbaar gas en biobrandstof in Twente optimaal op elkaar kunnen worden afgestemd, voorzien van een overzicht van de beleidskeuzes die voor realisatie van de scenario's nodig zijn. We sluiten bij het ontwikkelen van de scenario's aan bij de *pMIEK* en de *Energievisie* die onder verantwoordelijkheid van de Provincie Overijssel in ontwikkeling zijn. Dat betekent concreet dat we -waar mogelijk- op basis van de provinciale Energievisie scenario's voor Twente uitwerken en dat we ervoor zorgdragen dat er geen tegenstrijdigheden tussen de Energievisie en Twentse scenario's ontstaan.

Deze opgave sluit aan bij de contourennota voor nieuwe interbestuurlijke afspraken over de energietransitie voor de periode 2030-2050. Daarin staat verwoord dat decentrale overheden in gezamenlijkheid sturing moeten geven aan de vormgeving van het energiesysteem, zoals dat nu in RES-verband gebeurt. De samenhang tussen de Energiestrategie Twente 2.0 en de provinciale Energievisie, evenals de afbakening van verantwoordelijkheden, wordt bepaald door deze nieuwe interbestuurlijke afspraken.
De scenario-ontwikkeling, als eerste stap in het ontwikkelen van decentrale energiesystemen, is gereed in januari 2026, zodat we desgewenst concrete beleidskeuzes kunnen maken in een *Energiestrategie Twente 3.0.*

2.2 Samenwerkingsafspraken

Het is belangrijk om als RES-partners naar elkaar uit te spreken dat de samenwerking in de toekomst ook daadwerkelijk een gelijkwaardige samenwerking is. Dat betekent concreet dat, als de RES-partners in de toekomst gezamenlijk regionale afspraken maken, de afzonderlijke RES-partners ook zelf verantwoordelijk zijn voor naleving en (ruimtelijke) invulling van deze afspraken. We gaan uit van het principe van zelfbinding en daarmee ook van de eigen verantwoordelijkheid van RES-partners voor naleving en invulling van gemaakte afspraken. Regie van één van de RES-partners op naleving en invulling van regionale afspraken is niet aan de orde.

We gaan in RES-verband als 'coalition of the willing' met elkaar samenwerken, maar niet vrijblijvend. Het samenwerken als 'coalition of the willing' betekent concreet dat we elkaar geen beleidsdoelen opleggen, maar gezamenlijk 'producten' ontwikkelen. Een product kan bijvoorbeeld een regionale visie zijn, gezamenlijk beleid, een project, beleidsinstrumentarium, een uitvoeringsorganisatie, een communicatiestrategie, een lobby-traject, et cetera. De RES-partners maken uiteindelijk zelf de keuze of ze een gezamenlijk ontwikkeld 'product' overnemen, of niet. Het gezamenlijk ontwikkelen betekent niet dat partners ook op voorhand aan het resultaat daarvan gebonden zijn.
Met niet vrijblijvend bedoelen we dat het uitgangspunt is dat alle samenwerkingspartners bijdragen aan het gezamenlijk ontwikkelen door naar vermogen menskracht en middelen in te zetten. De concrete bijdrage van de partners wordt jaarlijks in een jaarplan afgesproken. Vanaf 2025 wordt een jaarplan en begroting voor uitvoering van de Energiestrategie Twente 2.0 vastgesteld in het Opdrachtgeversoverleg.

We maken in RES-verband geen regionale (ruimtelijke) invullingsafspraken meer over onderwerpen waar één van de RES-partners, of de Rijksoverheid, op basis van wettelijke bevoegdheden de regie claimt of voornemens is de regie te claimen. (Bij de (ruimtelijke) regierol is er sprake van een keuze om al-dan-niet gebruik te maken van wettelijke bevoegdheden. Als de Provincie of Rijksoverheid op een onderwerp regie claimt, is dat geen onderwerp (meer) waarover op basis van een gelijkwaardige positie regionale afspraken kunnen worden gemaakt.

2.3 Samenwerking bij uitvoeringsvraagstukken

Bij een aantal onderwerpen uit de RES 1.0 is het aan de orde om gezamenlijk organisatiekracht en slagkracht te ontwikkelen. Hoe we dat doen, met welke RES-partners en in welke structuur we dat willen gieten is geen uitgemaakte zaak. We willen daarom onderzoeken of de RES-partners kennis en capaciteit kunnen bundelen in Twente, en zo ja, in welke vorm dat kan.

Warmtetransitie in de gebouwde omgeving

Op dit moment is de benodigde kennis en capaciteit verspreid over de 16 RES-partners en de stakeholders, waarbij de vraag zich opdringt of dat gezamenlijk niet efficiënter te

organiseren is. Collectieve warmtesystemen vallen deels binnen het domein van het Nationaal Programma Regionale Energiestrategie (NPRES) en deels binnen het domein van het Nationaal Programma Lokale Warmtetransitie (NPLW). Ook dat is niet efficiënt. De Warmtewet vraagt verder om publieke marktordening en rolneming van publieke partijen, waarbij het mogelijk waardevol is die rolneming in regionaal verband vorm te geven. We willen daarom verkennen of een gezamenlijke organisatie voor de warmtetransitie in Twente tot de mogelijkheden behoort, en zo ja, in welke vorm dat kan. Uiteraard nemen we de initiatieven die verschillende RES-Partners en de *Twente Board* al genomen hebben mee in deze verkenning.

Netcongestie-oplossingen

De afgelopen jaren dringt zich ook de vraag op wat (decentrale) overheden zelf kunnen doen om oplossingen te ontwikkelen voor netcongestie, onafhankelijk van de uitbouw van het elektriciteitsnet door de netbeheerders. Het gaat dan vaak om het ontwikkelen van complexe, kostbare en tijdrovende projecten, zoals energy hubs, elektriciteitsopslag, vraagsturing, conversie van elektriciteit. We willen onderzoeken hoe de RES-partners efficiënt kunnen samenwerken bij het ontwikkelen van oplossingen voor netcongestie. Uiteraard nemen we de initiatieven die verschillende RES-partners en de *Twente Board* al genomen hebben mee in deze verkenning.

Lokaal eigendom

De afgelopen jaren is het in RES-verband vooral gegaan over verankering van lokaal eigendom in beleid van (decentrale) overheden. In een volgende fase is het van belang ervoor zorg te dragen dat lokaal eigendom ook daadwerkelijk van de grond komt. Om als ontwikkelaar of mede-ontwikkelaar op te treden moeten bewonersgroepen de beschikking hebben over eigen vermogen, financieringsinstrumentarium, ontwikkelexpertise en -ervaring. Het uitgangspunt daarbij is dat een samenwerkingsverband van lokale energie-initiatieven en (decentrale) overheden de beste garanties biedt dat de benodigde expertise en financiering structureel beschikbaar blijft. We willen verkennen of een dergelijk samenwerkingsverband tot de mogelijkheden behoort, en zo ja, in welke vorm dan. Uiteraard nemen we de initiatieven die verschillende RES-partners, de Lokale Energie Initiatieven-Twente (LEI-T) en Energie Coöperatie Overijssel (ECO) al genomen hebben mee in deze verkenning.

3. Uitvoeringsprogramma 2025-2026

Het uitvoeringsprogramma heeft betrekking op 2025 en 2026. Daarna wordt het programma geactualiseerd, in combinatie met het opstellen van een Energiestrategie Twente 3.0. In het nieuw gevormde Opdrachtgeversoverleg zijn afspraken gemaakt over een gewijzigde ambtelijke werkstructuur, waarbij werkgroepen verantwoordelijk zijn voor uitvoering van de in het programma opgenomen actiepunten. De trekkers van deze werkgroepen worden bekostigd uit verschillende bronnen. Naast het reguliere RES-budget heeft het rijk extra middelen beschikbaar gesteld om de inzet van gemeenten op het onderwerp energie-infrastructuur te borgen.
Voor het versterken van de Regionale Structuur Warmte en het versnellen van de lokale warmtetransitie zijn er daarnaast vanuit het Nationaal Programma Lokale Warmtetransitie (NPLW) middelen beschikbaar gesteld voor het inhuren van externe expertise. De organisatie van het Uitvoeringsprogramma, inclusief ambtelijke capaciteit, de aanstelling van (interne en externe) trekkers en de bekostiging daarvan, wordt weergegeven in een jaarplan. Het jaarplan wordt begin 2025 voorgelegd aan het Opdrachtgeversoverleg.

3.1 Acties die volgen uit de Energiestrategie Twente 2.0

Actie 1: **Scenario-ontwikkeling decentrale energiesystemen**
Planning: 1-1-2025 tot 31-1-2026
Trekker: Inhuur procesbegeleider
Aanpak:
- Opstellen systeemstudie, op basis van pMIEK Overijssel en Energievisie Overijssel en inventarisatie ontwikkelingen Twente;
- Opstellen Twentse scenario's voor optimale afstemming van vraag en aanbod van energie in de periode 2030-2050.
- Overzicht van beleidskeuzes per scenario

Actie 2: **Verkenning organisatie warmtetransitie**
Planning: 1-6-2025 tot 1-10-2026
Trekker: Onafhankelijk verkenner
Aanpak:
- Inventariseren wensen en uitgangspunten RES-partners, leidend tot een nota van uitgangspunten
- Opstellen overzicht van projecten en voornemens RES-partners
- Opstellen overzicht van benodigde expertise, personele capaciteit en budget voor uitvoering warmtetransitie
- Werkbezoek goede voorbeelden samenwerking bij warmtetransitie
- Opstellen overzicht mogelijke organisatievarianten
- Bestuurlijke werksessie
- (Eventueel leidend tot) opstellen intentieverklaring

Actie 3: **Verkenning organisatie netcongestie-oplossingen**
Planning: 1-6-2025 tot 1-10-2026
Trekker: Werkgroep netwerk
Aanpak:
- Inventariseren projecten en voornemens RES-partners
- Advies netbeheerders en programmateam Energyboard voor concrete netcongestie-projecten in Twente

- Opstellen overzicht van benodigde expertise, personele capaciteit en budget voor uitvoering projecten en voornemens
- Opstellen overzicht mogelijke organisatievarianten
- Bestuurlijke werksessie
- (Eventueel leidend tot) opstellen intentieverklaring

Actie 4: **Verkenning organisatie lokaal eigendom**
Planning: 1-1-2025 tot 1-6-2025
Trekker: Onafhankelijk verkenner
Aanpak:
- Inventariseren wensen en uitgangspunten ECO en LEI-T
- Inventariseren wensen en uitgangspunten RES-partners
- Opstellen overzicht van benodigde expertise, personele capaciteit en budget voor ontwikkeling lokaal eigendom bij wind- en zonprojecten in Twente
- Opstellen overzicht mogelijke organisatievarianten
- Bestuurlijke werksessie
- (Eventueel leidend tot) opstellen intentieverklaring

3.2 Acties die volgen uit de RES Twente

Twente als warmteregio:

Actie 5: **Verdiepende verkenning Regionaal Warmtenet (RWT)**
Planning: September 2024 – juni 2026
Trekker: De coalitie van gemeenten Enschede, Hengelo, Borne en Cogas en Twence, aangevuld met gemeenten die in de toekomst op het RWT kunnen aansluiten. Coördinator RSW zorgt voor de regionale verbinding met de Energiestrategie Twente.
Aanpak:
- Gemeenten Enschede, Hengelo en Borne stellen een koersdocument op, waarin zij de keuzemogelijkheden voor de regionale ontwikkeling van collectieve warmtevoorzieningen in kaart brengen
- Een schetsontwerp opstellen voor de regionale warmte-infrastructuur
- Een verkenning hoe publieke marktordening bij het regionaal warmtenet kan worden vormgegeven
- Opstellen van een financieringsplan voor het regionale warmtenet, waarbij de RES-partners hun wensen kunnen meegeven voor besluitvorming door een (nog op te richten) regionaal warmtebedrijf
- De gemeenten Enschede, Hengelo en Borne maken het mogelijk dat de organisaties die interesse hebben in het oprichten van een regionaal warmtebedrijf voor Twente kunnen aanhaken. De Wet Collectieve Warmte (Wcw) zal hiervoor de basis zijn.

Actie 6: **Versnellen realisatie warmtenetten**
Planning: September 2024 – januari 2026
Trekker: Inhuur expertise (SPUK NPLW)

Aanpak: Verkennen waar duurzame bronnen ingezet kunnen worden bij Twentse gemeenten die warmtenetten willen inzetten als alternatief voor aardgas. Gemeenten in Twente met plannen voor collectieve warmte-oplossingen verkennen samen de mogelijkheden met de inzet van expertise met kennis van de branche.

- Een bronnenstrategie die zowel lokale als bovenlokale warmtebronnen in kaart brengt als basis van de verkenning
- Onderzoeken hoe publieke marktordening kan worden vorm gegeven en hoe gemeenten hierin samen kunnen werken.
- Een analyse van kansen en obstakels als basis voor het opstellen van een plan van aanpak voor oprichting van een (lokaal/regionaal) warmtebedrijf.

Actie 7: Versnellen productie biogas en groengas

Planning: September 2024 – januari 2026

Trekker: Inhuur coördinator mestvergisting (SPUK NPLW).

Aanpak:

- Verkennen hoe de landelijke handreiking vergunningverlening voor biogasinstallaties kan worden verankerd in lokaal beleid
- Via een plan-MER de meest kansrijke locaties voor centrale mestvergistingsinstallaties in kaart brengen
- Verkennen welke overige biomassa-bronnen die lokaal beschikbaar zijn vergist kunnen worden.
- Verkennen hoe installaties die nodig zijn om biogas op te werken naar groengas gerealiseerd kunnen worden en van elektriciteit voorzien kunnen worden (i.v.m. netcongestie)
- Het vormgeven van een biogas/ groengas coalitie en een intentieovereenkomst opstellen voor samenwerking met gemeenten Dinkelland, Hardenberg, Hof van Twente, Losser, Oldenzaal, Tubbergen, Twenterand, Wierden, netbeheerder Cogas en Twence
- De coalitie verkent hoe de opgewekte biogas/groengas ingezet kan worden in gemeenten met een lagere bebouwingsdichtheid en relatief groot opwekpotentieel
- Bijeenkomsten organiseren en werkbezoeken 'Best Practices'

Actie 8: Opstellen bronnenstrategie

Planning: September 2024 – januari 2026

Trekker: Coördinator RSW, in samenwerking met werkgroep RSW (NPLW)

Aanpak: Om de regionale samenwerking in de warmtetransitie te versterken en de lokale warmtetransitie te versnellen wordt een bronnenstrategie opgesteld. Die moet inzicht geven in:

- De huidige en toekomstige lokale en bovenlokale warmtebronnen
- De infrastructuur die nodig is om deze bronnen te benutten
- De omvang van de gebieden waar de geïnventariseerde warmtebronnen ingezet kunnen worden
- De maatschappelijke kosten van collectieve warmtevoorzieningen, afgezet tegen de maatschappelijke kosten van elektrische warmtevoorzieningen (inclusief duurzame elektriciteitsopwekking en de benodigde verzwaring van de elektrische infrastructuur)

- De aanpassingen die nodig zijn in de woningen om deze bronnen te benutten, waarbij de energetische en economische balans wordt gezocht tussen isoleren en aanpassen van het afgiftesysteem

Actie 9: **Kennisopbouw lokale warmtegemeenschappen**
Planning: September 2024 – september 2026
Trekker: Inhuur coördinator samen met werkgroep Warmtegemeenschappen
Aanpak:
- Een krachtenveld- en stakeholder-analyse opstellen om in kaart te brengen wat er nodig is om warmtegemeenschappen in Twente op te zetten
- Plan van aanpak opstellen om samen met Twentse gemeenten warmtegemeenschappen te stimuleren en faciliteren
- Bijeenkomsten organiseren en werkbezoeken 'Best Practices'.

Netwerk:

Actie 10: **Samenwerken netcongestie-oplossingen**
Planning: 1-1-2025 tot 1-10-2026
Trekker: Werkgroep netwerk
Aanpak:
- Programmering en prioritering; zowel via de betrokkenheid van de RES in de Energy Board, als bij prioritering in de buurtaanpakken
- Het leveren van inbreng in de Energy Board en de werksporen die daaronder vallen
- Ontwikkelen van oplossingen voor netcongestie
- Anticiperen op de ruimtevraag van netbeheerders
- Het managen van het energieverbruik door samen te werken binnen energyhubs

Actie 11: **Ondersteuning zonne-energieprojecten zonder aansluiting**
Planning: Start 1 januari 2025
Trekker: Coördinator werkgroep Netwerk
Aanpak: Delen van kennis en ervaring over lopende projecten, inventariseren kansen bij gemeenten, advisering bij het opzetten van projecten in gemeenten.
Toelichting: Het realiseren van zonprojecten is complexer dan voorheen. Dit omdat het -vanwege netcongestie- meestal niet mogelijk is om zelf opgewekte elektriciteit aan het elektriciteitsnet terug te leveren. Opwek in combinatie met eigen gebruik (eventueel in combinatie met opslag) is wel mogelijk en biedt goede kansen voor bedrijven die een extra elektriciteitsvraag hebben. Op aanvraag worden RES-partners geadviseerd over de mogelijkheden zonne-energieprojecten zonder teruglevermogelijkheid te realiseren.

Actie 12: **Onderzoek noodzaak en wenselijkheid plan van aanpak "netcongestie-aardgasnet"**

Toelichting: Door afname van de vraag naar aardgas en de toename van lokale opwek en invoeding van groengas, bestaat de mogelijkheid dat ook op het aardgasnet congestie gaat ontstaan.
Planning: Start zomer 2025
Trekker: Coördinator werkgroep Netwerk
Aanpak: We gaan samen met de netwerkbeheerders onderzoeken of, en zo ja wanneer, er gasnetwerk-congestie kan ontstaan en maken zo nodig een plan van aanpak voor het tegengaan hiervan.

Twentse Energie Agenda:

Actie 13: Ontwikkelen learning communities
Planning: 1-1-2025 tot 31-12-2026
Trekker: Coördinator werkgroep Twentse Energie Agenda
Aanpak: Met het project Power Up (samenwerkingsproject met Saxion, UT, ROC) worden learning communities gevormd voor kennisopbouw rondom innovatieve technieken en processen

- Inventariseren kennisbehoefte RES-partners
- Afspraken met projectleiding Power Up over de structuur van de learning communities, onderwerpen en wijze waarop kennisopbouw plaatsvindt
- Afstemming met werkplaatsen

Bijlage A
Voortgang uitvoering RES Twente 1.0

A1. Voortgang grootschalige opwek hernieuwbare elektriciteit

In de RES Twente 1.0 hebben we afgesproken om in 2030 jaarlijks de productie van minimaal 1,5 TWh elektriciteit door windturbines en zonnepanelen mogelijk te maken. Daarbij is ook afgesproken om te streven naar een energiemix waarbij 40% (600 GWh) van de elektriciteit wordt opgewekt met zonnepanelen en 60% (900 GWh) met windturbines. In dit hoofdstuk geven we aan wat de stand van zaken is rond de grootschalige opwek van elektriciteit met wind en zon in Twente. We rapporteren, maar maken in RES-verband geen afspraken over wind- en zonne-energie meer.

A1.1 Provinciaal wind- en zonbeleid

Met het vaststellen van het *Provinciaal Programma Energiestrategie (PPE)* en de aangepaste *Omgevingsverordening Overijssel*, heeft de Provincie Overijssel haar ruimtelijk beleid rond opwek middels zon en wind recentelijk aangepast[2].

Wind

In het *Provinciaal Programma Energiestrategie (PPE)* zijn de provinciale voorkeursgebieden voor windturbines vastgelegd. Evenals de clustereis voor realisatie van windparken buiten deze voorkeursgebieden. Ook is er een verdeling van de opwek middels wind over de gemeenten overeengekomen. In de zogenoemde programmeringsafspraken zijn met gemeenten afspraken gemaakt over de maximale opwek per gemeente en de termijnen waarop gebieden worden opengesteld voor het indienen van initiatieven. Voor gemeenten die geen programmeringsafspraken hebben gemaakt heeft de Provincie een maximum vastgesteld. De programmeringsafspraken worden – indien nodig- elke twee jaar herzien.

Zon

Met het aangescherpte zonnebeleid focust de Provincie op de realisatie van zonne-installaties in de gebouwde omgeving: op daken en boven parkeerplaatsen bijvoorbeeld. De aanleg van nieuwe, grote zonnevelden op landbouw- of natuurgrond is in principe niet meer mogelijk. Kleine zonnevelden aan de stadsrand of op een agrarisch erf zijn nog wel mogelijk. Ook langs infrastructuur, - de snelwegen en zogenaamde N-wegen- blijft ruimte voor zonne-installaties. Principeverzoeken voor zonneveld-initiatieven waarop gemeenten vóór de publicatiedatum van het nieuwe beleid (12 oktober 2023) een positief besluit namen, vallen onder een overgangsregeling. Voorwaarde hierbij is dat deze initiatieven voor 2030 gerealiseerd moeten zijn.

A1.2 Gerealiseerde opwek

Wind

Op dit moment zijn er nog geen vergunningen voor windturbines verleend. Wel is een aantal reeds eerder ingediende principe verzoeken, voor in totaal 16 – 20 turbines, in behandeling genomen:

- Windpark de Lutte
- Windpark Oude Buurserdijk
- Wind voor Buren

[2] Zie omgevingsverordening, vastgesteld op … oktober 2024.

- Energiepark Daarle
- Windpark Langeveen

Later dit jaar worden gebieden opengesteld voor het indienen van nieuwe initiatieven voor windturbines. Dit conform de programmeringsafspraken. Ook de initiatieven die onlangs ingediend zijn, maar nog niet in behandeling genomen, worden hierbij betrokken.
Of en wanneer de, via de programmeringsafspraken belegde opwek van maximaal 955 GWh gerealiseerd wordt, is vooral afhankelijk van het aantal initiatieven dat ingediend wordt, of deze vergund kunnen worden en wanneer er een aansluiting op het elektriciteitsnet mogelijk is. De RES-partners hebben hier geen, of beperkte, invloed op.

Zon

In de afgelopen jaren is er een forse toename van de opwek met zonnepanelen geweest. In onderstaande tabel wordt de toename van opwek van zon in GWh weergegeven.

	1-12-2020	1-12-2021	1-6-2022	1-12-2023
Zon op dak (>15 Mwp)[3]	81,2	111,2	178,4	195,1
Zon op veld	55,9	103	172	176,7
Twence	19,4	18,9	18,9	18,9
Totaal	**156,6**	**233,2**	**350,4**	**390,8**

NB: deze tabel wordt geactualiseerd zodra de monitor is geactualiseerd (naar verwachting in augustus 2024)

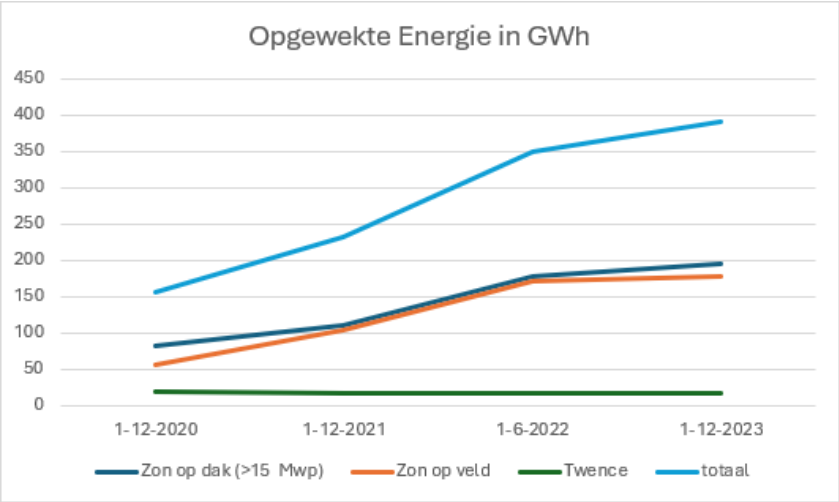

Naast de al gerealiseerde opwek is er ook nog voor ongeveer 190 GWh aan zogenaamde pijplijnprojecten. Dit zijn initiatieven die bij gemeenten aangemeld zijn, maar de procedure tot vergunningverlening nog niet hebben doorlopen. Hoeveel van deze pijplijnprojecten na de aanscherping van het provinciale beleid doorgang kunnen vinden, is geen onderdeel meer van de Energiestrategie Twente 2.0.

Een voorbeeld van zo'n pijplijnproject is de *'duurzaamheidsroute A35'*. In dit project werken zes Twentse gemeenten met de Provincie, Enexis en verschillende Rijkspartijen zals Rijkswaterstaat samen om de gronden en taluds langs de N35/A35 en A1 in te zetten voor zonnevelden. Het gaat om gronden van het rijk, de gemeenten en van derden. Er wordt op dit moment gewerkt aan de planologische procedure. Realisatie ervan is voorzien. De duurzaamheidsroute heeft de potentie om elektriciteit op te wekken voor 25.000 – 30.000 huishoudens.

A2. Energie-infrastructuur

De huidige energie-infrastructuur kent drie onderdelen: elektriciteit, aardgas en warmtenetten. In de toekomst komen daar mogelijk transport- en distributienetwerken voor waterstof bij, maar dat is voor Twente op dit moment nog niet aan de orde. Dit hoofdstuk is bedoeld om de stand van zaken met betrekking tot de energie-infrastructuur in Twente aan te geven. Daarnaast gaan we in op de acties die we in RES-verband ondernemen op dit thema. Warmtenetten scharen we onder het onderwerp warmtetransitie. We gaan hier in het volgende hoofdstuk op in.

A2.1 Elektriciteit

Nederland heeft te maken met grote congestieproblemen op het elektriciteitsnet. Inmiddels is ook in Twente de beschikbare transportcapaciteit op alle stations vergeven.
De kaart van Twente kleurt oranje voor invoeding en oranje/ rood voor afname (zie: https://capaciteitskaart.netbeheernederland.nl/). Oranje betekent dat er heel weinig tot geen ruimte is. Rood betekent dat er congestiemanagement is geweest en de conclusie was dat er daadwerkelijk geen ruimte meer is. In beide gevallen betekent het dat er geen ruimte is voor nieuwe (grootverbruiker)aansluitingen voor zowel invoeding van opgewekte elektriciteit als voor afname van elektriciteit. Op dit moment voert TenneT congestiemanagement-onderzoeken uit. Het onderzoek voor afname wordt in het najaar 2024 verwacht, dat voor invoeding in het voorjaar van 2025. Tot die tijd is niet bekend of en hoeveel extra capaciteit er door congestiemanagement beschikbaar kan komen.

In heel Twente zal er uitbreiding plaatsvinden van het elektriciteitsnet. Zowel op het hoogspanningsnet van TenneT, als op de midden- en laagspanningsnetten die in beheer zijn bij Enexis en Coteq. Nagenoeg alle bestaande hoog- en middenspanningsstations zullen worden uitgebreid. Verder zullen de netbeheerders een aantal nieuwe stations bijbouwen. Ook op laagspanningsniveau – de infrastructuur in woonwijken - moet er het nodige gebeuren, zoals het verzwaren van kabels en het bijplaatsen van transformatorhuisjes. Hiertoe ontwikkelen de regionale netbeheerders Enexis en Coteq een nieuwe buurtaanpak. Gemeenten worden hier individueel bij betrokken.

Het zal zeker nog vele jaren duren voor alle noodzakelijke uitbreidingen gerealiseerd zijn. Het is daarom zaak om als gemeenten, provincie en netbeheerders volop in te zetten op:

- Het faciliteren van het versneld realiseren van netverzwaring: het zoeken en beschikbaar stellen van locaties voor het plaatsen van transformatorstations en een efficiënte inrichting van het vergunningtraject.
- Het ondersteunen van optimale benutting van de bestaande capaciteit. Dat kan bijvoorbeeld door in te zetten op *cable pooling* (meerdere gebruikers benutten één aansluiting), opgewekte elektriciteit direct zelf of samen met anderen gebruiken (energiedelen), of door gebruik te maken van mogelijkheden voor opslag en conversie van elektriciteit. Maar ook door bij nieuwbouwplannen (woningbouw, bedrijvenlocaties) rekening te houden met de beperkingen van de energie-infrastructuur.
- Slim programmeren en prioriteren: het opstellen van afwegingskaders om te bepalen welke uitbreiding voorrang heeft en eventueel ook welke klant voorrang heeft bij een nieuwe aansluiting.

Netbeheerders, overheden en andere partijen werken hard aan een toekomstbestendig energiesysteem. Een systeem waarin vraag en aanbod, transport en distributie, opslag en omzettingsvormen van energie op elkaar zijn afgestemd. Op steeds meer plekken ontstaan wachtrijen voor nieuwe of zwaardere aansluitingen op het elektriciteitsnet. Dit staat duurzaamheids- en groeiambities in de weg. In het *Landelijk Actieprogramma Netcongestie* is afgesproken om in elke provincie bestuurlijke coördinatie voor netcongestie in te richten. De *Energy Board* is hiervan de uitwerking.

In de Energy Board leggen de landelijke en regionale netbeheerders en overheden, samen met gebruikssectoren, verbinding tussen de verschillende activiteiten die raken aan de verbouwing van het energiesysteem.

De doelen van de Energy Board zijn:
1. Het sneller realiseren van benodigde energie-infrastructuur
2. Het slimmer benutten van nieuwe en bestaande energie-infrastructuur
3. Het programmeren en prioriteren van investeringen van het energiesysteem

A2.2 Aardgasnet

Nederland heeft een uitgebreide aardgasinfrastructuur, waarmee vooral de gebouwde omgeving wordt voorzien van aardgas voor het verwarmen van gebouwen. Het doel is dat er in 2050 geen aardgas meer gebruikt wordt in de gebouwde omgeving. In de tussenliggende periode zal het aardgasverbruik verminderen door isolatie en de overstap op alternatieven. Tegelijkertijd is er de ambitie om meer biogas c.q. groengas te gaan gebruiken. Dit zal de komende jaren worden bijgemengd met aardgas. De productie van biogas en groengas vindt veelal plaats in relatief kleine vergisters, bijvoorbeeld bij agrariërs of rioolwaterzuiveringsinstallaties. Het is de vraag of het huidige aardgasnet is ingericht om (zoveel) groengas op te kunnen nemen. De drukverschillen tussen de verschillende delen van het aardgasnet, maar ook de discrepantie tussen aanbod en vraag van groengas kan leiden tot congestieproblemen op het aardgasnet. Om te voorkomen dat er vergelijkbare situaties ontstaan als die we nu op het elektriciteitsnet zien, is een tijdige aanpak nodig.

A3. Voortgang warmtetransitie

Twente heeft de potentie zich te ontwikkelen tot een duurzame warmteregio. Daarvoor is er een Regionale Structuur Warmte (RSW) opgesteld, die is verwerkt als onderdeel van de RES Twente 1.0. Naast de regionale samenwerking, spelen de afzonderlijke gemeenten een belangrijke rol bij het vormgeven van de warmtetransitie. Zo moet iedere gemeente uiterlijk 31 december 2026 een Warmteprogramma hebben opgesteld. Het ambitieniveau van gemeenten in wisselwerking met de Regionale Structuur Warmte is bepalend voor de vraag of Twente zich daadwerkelijk kan ontwikkelen tot warmteregio.

Uit de RSW volgt dat een regionaal warmtenet kansrijk is voor het stedelijk gebied, waarbij de restwarmte van afvalverwerker *Twence* als belangrijkste bron wordt benut. Dit met het potentieel om 100.000 woningequivalenten te verwarmen met restwarmte als alternatief voor aardgas. Op termijn kunnen lokale warmtenetten en andere duurzame warmtebronnen op het regionale warmtenet worden aangesloten. Twente heeft ook veel potentieel om biogas/groengas op te wekken uit mest en biomassa. Voor het buitengebied en voor gebouwen die niet op een andere betaalbare wijze te verwarmen zijn, onderzoeken we de inzet van groengas als alternatief voor aardgas.

Stand van zaken lokale warmtetransitie

Gemeenten hebben de regie op de warmtetransitie in de gebouwde omgeving. Daarvoor hebben alle Twentse gemeenten een *Transitievisie Warmte* of een *Warmteprogramma* vastgesteld. Gemeenten moeten hun Transitievisie Warmte uiterlijk 31 december 2026 actualiseren en een Warmteprogramma opstellen, passend binnen de kaders van de Omgevingswet. Verschillende gemeenten zijn hier al mee gestart. In het Warmteprogramma is het voorkeursalternatief voor aardgas opgenomen voor de buurten waar gemeenten met een uitvoeringsplan starten vóór het jaar 2035.

Samenwerkingsmogelijkheden

Het Nationaal Programma Lokale Warmtetransitie (NPLW) ondersteunt gemeenten bij het verduurzamen en aardgasvrij maken van woningen en gebouwen. Om de regionale samenwerking in de warmtetransitie te versterken en de lokale warmtetransitie te versnellen is er voor drie jaar een Specifieke Uitkering (SPUK) beschikbaar gesteld. De besteding van deze middelen is gekoppeld aan de Regionale Structuur Warmte en de lokale warmtetransitie in Twente. Twentse gemeenten werken op basis van deze subsidie samen:

- Om de productie van biogas/groengas te versnellen
- Om de mogelijkheden van natuur-inclusief isoleren te verkennen
- Bij het opzetten van warmtegemeenschappen (om daarmee invulling te geven aan de ambitie van 50% lokaal eigenaarschap bij warmteprojecten)
- Bij het opstellen van een bronnenstrategie

De Twentse gemeenten stellen een bronnenstrategie op om inzicht te krijgen in de huidige (en toekomstige) lokale en bovenlokale warmtebronnen, de benodigde infrastructuur om die bronnen te benutten en de omvang van het gebied waar de geïnventariseerde warmtebronnen ingezet kunnen worden. De bronnenstrategie onderzoekt daarmee onder andere de potentie van de volgende bronnen:

- Biogas en groengas
- Geothermie, waaronder ook kleinere geothermiebronnen. De RES Twente verkent de mogelijkheden van deze systemen gecombineerd met kleinschalige warmtenetten.

- Industriële restwarmte of andere restwarmtebronnen
- De mogelijkheden voor aquathermie als bron voor het verwarmen van wijken. In Twente zijn er verschillende aquathermie-initiatieven
- De mogelijkheid om waterstof in te zetten als alternatief voor aardgas en de potentie van waterstofproductie als warmtebron in Twente

A3.1 Ontwikkeling van een Regionaal Warmtenet Twente

Met de RES 1.0 hebben we in Twente de ambitie uitgesproken om samen te werken aan de ontwikkeling van een Regionaal Warmtenet Twente (RWT), in lijn met de nieuwe Wet Collectieve Warmte (Wcw). Er is gekozen om voor de realisatie van het RWT een proces te starten met gemeenten dicht bij de warmtebron. Gemeenten Borne, Hengelo en Enschede hebben, samen met Twence, een intentieovereenkomst gesloten om de haalbaarheid van een regionaal (stedelijk) warmtenet te verkennen. Hiervoor zijn onder meer de potentiële afnemers van een regionaal warmtenet in kaart gebracht. Twence en Cogas hebben parallel een schetsontwerp voor het regionale warmtenet opgesteld. Uit dat ontwerp kan geconcludeerd worden dat het technisch mogelijk is om de installatie-voorzieningen in te passen. De conclusie van deze eerste fase van het haalbaarheidsonderzoek is dat de aanleg en realisatie van een regionaal warmtenet waarschijnlijk technisch en economisch haalbaar is.

Om het RWT financieel ook mogelijk te maken en om een betaalbaar aanbod te kunnen doen aan inwoners heeft het ministerie van EZK een investeringssubsidie[4] toegekend. Daarnaast is door de Provincie Overijssel € 2,5 miljoen subsidie toegekend aan Twence en Cogas. De subsidies van het Rijk en van de Provincie Overijssel maken het ontwikkelen van de eerste fase van het RWT mogelijk.

Met de toegekende subsidies kan de lokale warmte-infrastructuur worden gerealiseerd om om ruim 2800 woningen in Hengelo van warmte te voorzien. Parallel start verkennen we de regionale hoe de warmte van Twence kan worden ingezet via het RWT.
Gemeenten Hengelo, Enschede en Borne stellen een gezamenlijk koersdocument op als volgende stap in het proces, waarmee keuzemogelijkheden in kaart worden gebracht voor de regionale ontwikkeling van collectieve warmtevoorzieningen. Onderdeel van het koersdocument is het schetsen van de leveringszekerheid op middellange en lange termijn. Daarnaast ook een bepaling van de maatschappelijke baten die samenhangen met de positieve impact van een regionaal warmtenet op de beschikbare capaciteit op het elektriciteitsnet in Twente.

A3.2 Opwek biogas/groengas

Twente heeft als plattelandsregio veel dierlijke meststromen en biomassa die benut kunnen worden voor de productie van biogas of groengas. Biogas/groengas kan naast mestvergisting ook uit andere reststromen geproduceerd worden. Naast mest komen er ook veel landschapsreststromen vrij zoals snoeihout en bermgras die ook ingezet kunnen worden om warmte of gassen te produceren. De potentie daarvan is groot. Er liggen daarom kansen

[4] Warmtenetten investeringssubsidie (WIS)

in Twente om de productie van biogas en groengas te koppelen aan de ambitie om woningen en gebouwen te verwarmen zonder aardgas.

Transitie landbouw en versnelling productie biogas/groengas
Om de kansen voor mestvergisting in Twente maximaal te benutten en om te zorgen voor versnelling van de opwek van biogas/groengas is het nodig om aansluiting te zoeken bij de transitie in de landbouw. Mestvergisting en -verwaarding (waarde geven aan grondstoffen) kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan de opgaven om stikstofuitstoot en broeikasgassen in het landelijk gebied te verminderen en de water- en bodemkwaliteit en biodiversiteit te versterken. Dit kan een stimulans bieden aan het vergroten van de productiecapaciteit van biogas en groengas.

Om de productie van biogas te versnellen werken Twentse gemeenten samen om de nieuwe handreiking *'Vergunningverlening voor biogasinstallaties'* te implementeren in lokale beleidskaders. Ze doorlopen een proces om ruimtelijke kaders die het Rijk opstelt, te implementeren in lokale beleidskaders. Ook start er een verkenning naar ontwikkelkansen voor meer installaties voor grootschalige mestverwaarding naast de mestverwaardingsinstallatie in Zenderen.

A4. Voortgang communicatie en participatie

De energietransitie heeft invloed op de woon- en leefomgeving van mensen. Ook wordt steeds duidelijker dat het toekomstperspectief van bedrijven samenhangt met de beschikbaarheid en betaalbaarheid van energie. Het is daarom belangrijk dat we heldere informatie verschaffen én, bovenal, inwoners en bedrijven betrekken bij de ontwikkelingen in Twente op energiegebied.

A4.1 Informeren van onze omgeving

Een belangrijk uitgangspunt is dat het primair aan de gemeenten is om te communiceren met hun inwoners. De RES Twente faciliteert de gemeenten als gebiedsgerichte en gemeentegrens-overschrijdende communicatieprocessen aan de orde zijn. Daarvoor is er een mix aan communicatiemiddelen beschikbaar, om uiteenlopende doelgroepen te bereiken. De regionale communicatie vanuit de RES Twente is aanvullend en is altijd in afstemming met de gemeenten, de Provincie en het waterschap.

Online communicatiemiddelen

De regionale communicatie verloopt voornamelijk via de nieuwe website www.energiestrategietwente.nl. De website biedt veel digitale interactiemogelijkheden, die we voornamelijk benutten in een gesloten community voor RES-partners.

Daarnaast worden met de nieuwsbrief, nieuwsberichten op de website en via LinkedIn betrokken professionals en geïnteresseerden met enige regelmaat op de hoogte gesteld van de ontwikkelingen rond de energiestrategie. Ook biedt het RES-team informatie over de Twentse energietransitie incidenteel aan via regionale externe media, zoals kranten.

Fysieke bijeenkomsten

Er worden veel fysieke bijeenkomsten georganiseerd om ontmoeting en kennisdeling tussen professionals te stimuleren. Zo creëren we voldoende kans om onderlinge verbindingen tussen betrokkenen van de RES Twente, kennisinstellingen, bedrijfsleven, Lokale Energie Initiatieven en belanghebbenden te vergroten.

Daarnaast organiseerde de RES Twente eerder een reeks digitale kennissessies die live of achteraf te bekijken waren. Er bestaat een voornemen om dit wederom op te pakken, zodat betrokkenen snel op de hoogte gebracht kunnen worden over de laatste ontwikkelingen die de energietransitie kunnen versnellen.

A4.2 Betrekken van onze samenleving

Regionale beleidsparticipatie en gemeentelijke projectparticipatie-processen vullen elkaar aan: regionale participatie gaat over regionale afwegingen van belangen, die gemeenten moeten helpen bij het maken van beleidskeuzes op lokaal niveau. Gemeentelijke projectparticipatie richt zich op specifieke zoeklocaties en lokale warmteoplossingen.

Richting de voorgenomen RES 2.0 zijn er een drietal sporen gevolgd om de belangrijkste groepen te betrekken bij de ontwikkelingen: *een Meedenktank van maatschappelijke organisaties, een Inwonersforum en een Initiatiefgroep van volksvertegenwoordigers.* Hiermee gaven we regionaal invulling aan de wens van raadsleden van alle gemeenten om de samenleving actiever te betrekken bij de energiestrategie.

Inwoners en belangengroepen adviseerden de RES-partners over aspecten van de uitvoering binnen de kaders van de RES. Aan zowel inwoners als stakeholders stelden we de vraag om tot een door hen gedragen en door beslissers geaccepteerd advies te komen, dat herleidbaar kan worden vertaald in de RES 2.0 en onder meer zou helpen in de lokale zoektocht naar locaties voor grootschalige opwek. Belangenorganisaties en inwoners gaven antwoorden op vragen die nog open stonden in het proces richting de RES 2.0. Gerealiseerd beleid en reeds gemaakte keuzes werden als randvoorwaarden gezien voor het vervolggesprek. We zijn echter door de werkelijkheid ingehaald, zoals ook te lezen is in hoofdstuk 1 van dit document. Doordat de regie op de opwek van windenergie verlegd is naar de Provincie, wordt over een deel van de onderwerpen die in de adviezen worden benoemd, niet meer in RES-verband besloten. Daarmee is de RES dus ook niet in de positie om die adviezen over te nemen of niet.

Meedenktank

In de Meedenktank zaten diverse Twente belangenorganisaties die op zoek zijn gegaan naar antwoorden op vooraf gedefinieerde vraagstukken. Ze brachten hun verschillende perspectieven bij elkaar om te komen tot een gezamenlijk advies voor in de RES 2.0. De Meedenktank was een vertegenwoordiging van belanghebbenden uit Twente. In de denktank zaten afgevaardigden van natuur, landschap, landgoederen, landbouw, jongeren, dorp/dorpskernen, kennisinstellingen, Twentse Noabers en Lokale Energie Initiatieven (LEI-T). Leden vertegenwoordigden een achterban op regionaal niveau en werkten proactief mee aan oplossingen.

In het najaar van 2022 zijn er voor de Meedenktank drie sessies georganiseerd in het Design Lab van de Universiteit Twente, waarin werd gesproken over alle thema's van de RES. Deze sessies hebben geresulteerd in een document met 45 adviezen. Deze adviezen zijn deels meegenomen in de uitwerking van deze Energiestrategie Twente 2.0 en zijn, inclusief reactienota, terug te vinden in de bijlagen.

Inwonersforum

In het voorjaar van 2023 is het inwonersforum gestart met 100 willekeurig gekozen Twentse inwoners. Door middel van twee lotingsrondes zijn we tot een representatieve doorsnede van de Twentse bevolking gekomen. Het doel van het inwonersforum was om een evenwichtig beeld te krijgen van de mening van Twentse inwoners. De RES Twente wilde gehoor geven aan het ‘stille midden’ en niet enkel aan de luide stemmen van de voor- en tegenstanders. Het Inwonersforum werd om advies gevraagd over verschillende vraagstukken die belangrijk zijn bij het opstellen van de RES 2.0. Vooraf is afgesproken dat met de adviezen van het inwonersforum in de RES 2.0 zou worden omgegaan volgens het uitgangspunt ‘pas toe of leg uit’. De adviezen van het inwonersforum en de reactienota zijn als bijlage toegevoegd.

Online meedenken

Inwoners en stakeholders werden op toegankelijke wijze geïnformeerd via een speciaal gebouwde participatiewebsite: meedoen.energiestrategietwente.nl. Deze website bood

mogelijkheden om te informeren, maar nodigde ook uit tot digitale participatie. Hier konden deelnemers aan de regionale participatieprocessen (Meedenktank en Inwonersforum) in een online community met elkaar in gesprek gaan, buiten de fysieke bijeenkomsten om. Zo ging de RES Twente ook digitaal een meer interactieve en gezamenlijke fase in.

Initiatiefgroep

Het is belangrijk dat ook volksvertegenwoordigers kunnen meedenken en meepraten over de vraagstukken die spelen in de RES 2.0, aangezien regionale keuzes gevolgen hebben voor de afzonderlijke gemeenten. Met dat doel is de Initiatiefgroep RES Twente opgericht. De Initiatiefgroep bestaat uit 'linking pins' van gemeenteraden, Provinciale Staten en het AB van Waterschap Vechtstromen. De Initiatiefgroep is daarmee de schakel tussen de RES en de volksvertegenwoordigers in Twente.

De Initiatiefgroep RES Twente als groep van samenwerkende volksvertegenwoordigers in RES-verband heeft een doorstart gekend. Er is in 2023 een nieuwe kartrekkersgroep bijeengebracht met ondersteuning van een secretaris vanuit de provincie Overijssel en een lid vanuit het coördinatieteam RES Twente. De linking pins geven zelf aan hoe zij betrokken willen worden bij de RES.

A5. Voortgang lokaal eigendom

In het Klimaatakkoord is afgesproken om te streven naar 50% lokaal eigendom van duurzame energieprojecten in 2030. De achtergrond van deze afspraak is dat het belangrijk is dat de omgeving van een duurzaam energieproject kan meeprofiteren van de opbrengst, omwonenden zich mede-eigenaar kunnen voelen en grip kunnen houden op de ontwikkeling en exploitatie van duurzame energie.

In de RES Twente 1.0 is het streven naar lokaal eigendom omarmd en ambitieuzer ingevuld, namelijk:

- Minimaal 50% lokaal eigendom is geen streven, maar het uitgangspunt bij de ontwikkeling van duurzame energieprojecten.
- Dat uitgangspunt heeft niet alleen betrekking op de grootschalige opwek van hernieuwbare elektriciteit, maar ook op de warmteopgave. Lokaal eigendom is daarmee ook het uitgangspunt bij warmtenetten en projecten voor de ontwikkeling van groengas en biogas.
- Ook (mede)eigenaarschap van overheden zien we in Twente als lokaal eigendom, mits de opbrengsten terugvloeien naar de samenleving.
- Partners in de RES Twente zien lokale energie-initiatieven als vertegenwoordiging van de omgeving en als partner bij de invulling van duurzaamheidsbeleid.

Dit hoofdstuk is bedoeld om de stand van zaken met betrekking tot lokaal eigendom weer te geven en aan te geven waar samenwerkingsmogelijkheden liggen.

A5.1 Beleidsmatige verankering

In de RES 1.0 is afgesproken dat alle RES-partners lokaal eigendom verankeren in hun eigen duurzaamheidsbeleid. De kaarten 'borging van lokaal eigendom in beleid per gemeente', zijn inmiddels beschikbaar op de website van NP RES. De beide kaarten geven inzicht in hoe het staat met de borging van lokaal eigendom in beleid per gemeente voor zon en wind, zo ook voor de regio Twente; Beleid LE Zon | Flourish en Beleid LE Wind | Flourish

A5.2 Lokale initiatieven

Lokale energie-initiatieven in Twente en West-Overijssel hebben een eigen provinciale uitvoeringsorganisatie opgericht op 23 april 2024, namelijk: *de Energiecoöperatie Overijssel (ECO).* ECO is een uitvoeringsorganisatie zonder winstoogmerk, die lokale energie-initiatieven in Twente en West-Overijssel ondersteunt bij projecten voor het opwekken en gebruiken van duurzame energie. ECO streeft naar gelijkwaardige partnerschappen met overheden, ontwikkelaars en netbeheerders voor betaalbare lokale energie.

RES-LEIT (Lokale Energie Initiatieven Twente) is een werkgroep die de belangen behartigt van alle Lokale Energie Initiatieven in Twente, gesprekspartner is van de overheden en ondersteunt bij beleidsmatige en bestuurlijke zaken.

Daarnaast is in 2023 een praktische opleiding gestart met de naam *"Energieke Buur Twente"*. Deze opleiding is bedoeld voor actieve inwoners van Twente om in hun eigen dorp, wijk of buurt collectieve, duurzame acties op te zetten. Het kan dan bijvoorbeeld gaan om het opzetten van een buurtwarmtenetwerk of energiebesparende acties. In de komende periode willen we hier met Energie Samen, NMO en 14 Twentse gemeenten een vervolg aan geven. We zien dat er behoefte is aan langjarige partnerschappen tussen inwoners, gemeenten en lokale mkb-bedrijven richting aardgasvrije wijken. We zoeken naar mogelijkheden om dit (sociale) proces te blijven stimuleren en faciliteren op lokaal en regionaal niveau.

A5.3 Samenwerkingsmogelijkheden

In de afgelopen twee jaar zijn verschillende routes verkend om lokaal eigendom bij wind- en zonneparken te borgen. Vanuit de RES-organisatie in Twente is op dit specifieke punt ook juridisch advies gevraagd. Het is uiteraard aan de afzonderlijke RES-partners om te bepalen welke route zij kiezen voor het realiseren van lokaal eigendom, maar het juridisch advies werpt de vraag op of regionale samenwerking niet meer kans op succes biedt. Door als overheden samen te werken in een ontwikkelbedrijf of bij het maatschappelijk aanbesteden van ontwikkelruimte bijvoorbeeld. Het voornemen is om de mogelijkheden voor regionale samenwerking bij lokaal eigendom de komende periode nader te verkennen.

Lokale energie-initiatieven in Twente, netbeheerders, gemeenten en provincie Overijssel leggen de focus steeds meer op het gehele energiesysteem: het koppelen van opwek aan warmte, opslag, laadinfra en/of waterstof. We zien mogelijkheden voor de doorontwikkeling van lokale energie-initiatieven naar energiegemeenschappen en warmtegemeenschappen, waar inwoners en bedrijven op lokaal niveau regie nemen over hun eigen decentrale energievoorziening. Dat vraagt iets van de lokale energie- initiatieven, inwoners, bedrijven, netbeheerders en overheden. Om Twente hier zo goed mogelijk op voor te bereiden onderzoeken we, samen met onze RES-partners allerlei aspecten van energiegemeenschappen en warmtegemeenschappen en hoe hierin gezamenlijk op te trekken, zowel op lokaal, als ook op regionaal niveau.

A6. De Twentse Energie Agenda

De Twentse Energie Agenda is gericht op ontwikkelingen die zich nu aandienen, en op langere termijn impact kunnen hebben op de energie- en warmtetransitie. Dit geldt voor techniek, kennisontwikkeling en arbeidsmarkt. We willen klaar zijn voor de toekomst.

De huidige ontwikkelingen die vanuit de RES-afspraken in Twente zijn gerealiseerd, worden via de RES-monitor in beeld gebracht. Kennispunt Twente monitort periodiek deze voortgang zo actueel en volledig mogelijk, op het gebied van zon op dak, zon op veld en windturbines.

A6.1 Voortgang en samenwerkingsverbanden

Innovaties in energie- en warmtesystemen vinden op veel terreinen en niveaus plaats. We volgen de ontwikkelingen en slaan waar nodig een brug naar kansen die zich in Twente voordoen. Dit doen we op de volgende manieren:

- We dragen bij aan de samenwerking tussen de onderwijsinstellingen (Universiteit Twente, Saxion Hogeschool, ROC Twente) en leggen verbinding tussen onderwijs en praktijk. Dat doen we via gezamenlijke projecten zoals het project *Power Up!* dat gesubsidieerd wordt door de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek en gericht is op learning communities om de energietransitie te versnellen.
- We volgen daarnaast het Leven Lang Ontwikkelen project *'digitalisering in de gebouwde omgeving'* van de kennisinstellingen, bedrijfsleven en overheden. Omdat digitalisering de backbone is van de energietransitie in Twente draagt het project bij aan 'capacity building' die nodig is om een schaalsprong te maken met de energietransitie in Twente.
- We zijn aangesloten bij de Waterstofhub Twente.
- De uitvoering van de energie- en warmtetransitie vraagt om voldoende gekwalificeerde arbeidskrachten. Het is nu al duidelijk dat zowel de warmtetransitie als de uitbouw van het elektriciteitsnet geremd worden door tekorten op de arbeidsmarkt. We zijn daarom betrokken bij het in oprichting zijnde *Expertisecentrum voor de Versnelling van Energie- en Grondstoffentransitie*. Hier werken de kennisinstellingen samen met publieke en private partners aan Learning Communities.
- Via de samenwerking met Nieuwe Energie Overijssel (NEO) wordt kennis over de ontwikkelingen en toepassingsmogelijkheden van innovatieve technieken onder andere gedeeld in de maandelijkse energiewerkplaatsen. Zodra een innovatie als bewezen techniek in Twente inzetbaar is, zullen we deze betrekken.

Bijlage B

Reactienota adviezen Inwonersforum

In 2023 is de RES Twente een grootschalig participatieproces met inwoners gestart, dat de vorm had van een burgerberaad. De 100 gelote Twentenaren die deel uitmaakten van het Inwonersforum, kwamen driemaal in een representatieve samenstelling bij elkaar. Deze samenstelling kwam via twee lotingsrondes tot stand. De leden van het Inwonersforum vertegenwoordigden zo 'de stem van Twente'. Het was de eerste keer dat Twentse inwoners in deze vorm advies gaven over de energietransitie.

Het Inwonersforum vertegenwoordigt het inwonersperspectief over de opwek van duurzame energie in de regio Twente. Het forum formuleerde 33 adviezen waarover door de deelnemers is gestemd, om zo het draagvlak per advies in beeld te krijgen. Vervolgens zijn de adviezen overhandigd aan de bestuurders van Twente. Ze waren bedoeld om als uitgangspunten meegenomen te worden in de RES 2.0 en daarmee bestuurders te helpen bij het maken van keuzes op het gebied van de energietransitie.

Sinds de afronding van het Inwonersforum is het besluitvormingsproces richting RES 2.0 gewijzigd. Door regieneming van de provincie op de ruimtelijke invulling van windenergie en zonne-energie in Twente, is de situatie nu anders. De RES-partners besluiten niet meer over de ruimtelijke kaders voor wind en zon. De adviezen komen daarmee ook in een ander licht te staan. Het moet nu worden beschouwd als een advies aan de colleges van B&W, college van Gedeputeerde Staten en het Dagelijks Bestuur van het Waterschap Vechtstromen over hoe om te gaan met de energietransitie in Twente.

In deze reactienota geven we puntsgewijs aan wat we in de huidige situatie nog kunnen toepassen en wat niet. Het complete document met de adviezen is te vinden op deze pagina.

We danken alle leden van het Inwonersforum voor hun inbreng en inzet.

Adviezen	Reactie (hoe is/wordt dit verwerkt en/of wat wordt hiermee gedaan?)
Adviezen over opwek van duurzame energie	
1. Vooraf afspraken maken voor compensatie naar rato van afstand van windmolens	**Niet toepasbaar** Overheden hebben geen wettelijke mogelijkheden om compensatie af te dwingen voor omwonenden van windparken. Meestal is het wel mogelijk om vrijwillige afspraken te maken tussen de vergunningverlener (meestal de Provincie, soms de gemeente) en de ontwikkelaar van een windpark. In de RES Twente hebben we afgesproken dat we afspraken met ontwikkelaars willen maken over minimaal 50% lokaal eigendom en dus niet over compensatie van omwonenden. Minimaal 50% lokaal eigendom wil zeggen dat meer dan de helft van een windpark eigendom is van burgers en bedrijven in de omgeving van het energieproject. Op die manier beslissen de omwonenden, als mede-eigenaar, zelf mee hoe de opbrengst van het windpark wordt verdeeld. Als het niet lukt om lokaal eigendom te realiseren, worden er soms afspraken gemaakt over compensatie via een Omgevingsfonds. Hoe de financiële middelen uit zo'n Omgevingsfonds worden besteed en verdeeld, wordt bepaald in een overeenkomst tussen de Provincie of gemeente en de ontwikkelaar van het windpark. We kunnen hierover dus geen afspraken maken in de RES Twente.
2. Wettelijke verplichting windwokkels op bedrijfsgebouwen en waar mogelijk op hoogbouw stedelijk gebied.	**Pas dit niet toe** Vanuit landelijke regelgeving komt er een verplichting om bij nieuwbouw en ingrijpende renovatie van utiliteitsbouw zonnepanelen te leggen. Windwokkels en andere vormen van kleinschalige wind-opwek zijn nog onvoldoende gevalideerde technieken en passen daarmee niet binnen de scope van de RES.
3. Regionale aanpak om windmolens langs snel-/autowegen te plaatsen	**Pas toe** Het voorstel van het Inwonersforum om in het bijzonder om te zien naar mogelijkheden langs snelwegen sluit -in ieder geval in Twente- aan op de voorkeursgebieden die de Provincie Overijssel heeft aangewezen in het Provinciaal Programma Energiestrategie (PPE). De realiteit is echter ook dat niet alle windturbines die in Twente moeten worden geplaatst direct langs snelwegen kunnen worden gebouwd.
4. Bescherm je burgers door objectieve, meetbare en absolute normen voor geluid, resonantie etc. en compenseer omwonenden volledig.	**Pas (deels) toe** De Rijksoverheid heeft nieuwe landelijke milieunormen voor windenergie opgesteld. Die zullen naar verwachting in de loop van 2025 definitief worden vastgesteld. Daarmee wordt voldaan aan de wens van het Inwonersforum. Overheden mogen -op grond van de Wet- geen compensatie afdwingen (zie ook 1) en we kunnen daar dus ook geen afspraken over maken in de RES. Compensatie kan alleen op basis van vrijwillige afspraken tussen de ontwikkelaar van een windpark en de vergunningverlener (meestal de Provincie).
5. Ontwikkel naar mogelijkheden en draagvlak en laat 60% wind en 40% zon los	**Niet toepasbaar** Bij de vaststelling van de RES Twente 1.0 hebben gemeenten, het waterschap Vechtstromen en de provincie Overijssel gezamenlijk gekozen voor een energiemix, waarbij het streven is om 60 procent van de elektriciteit in Twente op te wekken door middel van windmolens en het resterende deel met zonnepanelen. Hier wordt op gestuurd, omdat: • dit de stabiliteit van het energiesysteem ten goede komt, • het leidt tot minder hoge maatschappelijke kosten, • het bijdraagt aan een efficiënt netgebruik,

	• zonnevelden méér ruimte innemen dan windturbines om dezelfde hoeveelheid energie te produceren. In de loop van 2023 heeft de Provincie Overijssel de regie genomen op het realiseren van een 60/40 verhouding windenergie/zonne-energie. De Provincie heeft daarvoor de opgaven per gebied vastgelegd in het Provinciaal Programma Energiestrategie en de Omgevingsverordening. Daardoor kan in de RES 2.0 niet meer de keuze worden gemaakt om de 60/40 verhouding wind/zon los te laten.
6. Plaats windmolens op slecht bewoonbare plekken, zoals snelwegen, industrieterreinen en (bouwkundig) risicovolle locaties.	**Pas zoveel mogelijk toe** De Provincie Overijssel heeft een Omgevings Effect Rapportage (OER) gemaakt, met als doel het in kaart brengen van de locaties in Twente waar windturbines mogelijk zijn. Het is aan de gemeenten om concrete 'zoekgebieden' aan te wijzen, waar ruimte is voor windenergie. Daarbij wordt rekening gehouden met ruimtelijke kwaliteit, natuur, maatschappelijke acceptatie en gezondheid. Als de door het Inwonersforum genoemde locaties mogelijkheden bieden voor het plaatsen van windturbines, dan zullen zij in onderlinge vergelijking met andere gebieden op deze criteria waarschijnlijk positief scoren.
7. Gebruik bij (zware) voorkeur bebouwd gebied & infrastructuur voor opwek	**Pas (deels) toe** In bebouwd gebied is opwek middels zonnepanelen op dak en in/op openbare ruimte en soms ook middels (kleine) windturbines mogelijk. Deze vormen van opwek hebben binnen de RES en ook de afzonderlijke gemeenten een hoge prioriteit. Ditzelfde geldt voor opwek langs infrastructuur zoals wegen en spoorlijnen. De opwek die in bestaand bebouwd gebied en langs infrastructuur gerealiseerd kan worden is echter niet voldoende om de vastgestelde doelstellingen van de RES te realiseren. Daarvoor is ook grootschalige opwek via windturbines op andere locaties nodig. Ook de opwek van zonnevelden in het buitengebied telt uiteraard mee.
8. Verplicht bij (industriële) nieuwbouw en stimuleer bij verbouw, de maximale ruimte voor zonnepanelen voor algemeen belang.	**Wordt toegepast** Het kabinet wil vanaf 2025 nieuwe utiliteitsgebouwen met een dakoppervlak van 250 m2 of meer een verplichting opleggen om het volledige dak te gebruiken of te laten gebruiken voor de opwek van hernieuwbare energie.
Adviezen over lokaal eigendom en eigenaarschap	
9. 100% lokaal eigenaarschap om draagvlak te creëren	**Pas waar dit mogelijk is toe** In de RES Twente hebben we minimaal 50% lokaal eigendom van alle duurzame energieprojecten afgesproken. Om daar invulling aan te geven is onder meer een *Handreiking Lokaal Eigendom* opgesteld. Het is wel goed om in beeld te houden dat overheden geen wettelijke mogelijkheden hebben om lokaal eigendom af te dwingen. De afspraken over lokaal eigenaarschap moeten op basis van vrijwilligheid worden gemaakt tussen de ontwikkelaar van een duurzaam energieproject en de vergunningverlener (Provincie of gemeente). 100% lokaal eigenaarschap is om die reden alleen realistisch als het projectinitiatief van een lokale energiecoöperatie (of de gemeente) komt en die coöperatie (of de gemeente) de beschikking heeft over de grond waarop het project kan worden gerealiseerd.

10. Maak een keuze hoe de opbrengsten van de energieopwekking terugvloeien in de lokale gemeenschap.	**Wordt toegepast** Dit hebben we opgeschreven in de RES Twente 1.0 en uitgewerkt in de Handreiking Lokaal Eigendom (220126_Handreiking-Lokaal-Eigendom-RES-Twente_DEF.pdf (energiestrategietwente.nl). We hebben daarmee in de RES Twente de keuze gemaakt om via lokaal eigendom de opbrengsten van energieopwekking terug te laten vloeien in de gemeenschap. Binnen dat uitgangspunt hebben alle RES-partners afzonderlijk beleidskaders opgesteld om hier verder uitwerking aan te geven.
11. Klein en lokaal starten van projecten ten aanzien van warmte en isoleren. Leren van ervaringen, samenwerken en gebruik bestaande infrastructuur	**Pas gedeeltelijk toe** Klein en lokaal starten van projecten ten aanzien van warmte en isoleren kan een belangrijke bijdrage leveren aan de warmtetransitie in de gebouwde omgeving. In feite is het proces hier ook op ingericht; de Transitievisie Warmte die gemeenten maken, worden uitgewerkt tot Uitvoeringsplannen op wijk- of dorpsniveau, van waaruit gezamenlijk kleine en lokale projecten kunnen worden opgezet om te leren en ervaring op te doen. Dat is echter maar een deel van wat er nodig is. In de RES wordt onderzocht welke kansen er zijn om huizen te verwarmen met bestaande warmtebronnen (bijvoorbeeld restwarmte van bedrijven) of met biogas of groengas vanuit de landbouw. Het is niet goed mogelijk dergelijke projecten klein en lokaal te houden omdat het grote investeringen vraagt en mogelijkheden biedt om veel gebouwen in 1 keer aardgasloos te verwarmen. Waar zich kansen voordoen om tot een wat grootschaligere collectieve warmtevoorziening te komen, is het belangrijk die kansen ook te verzilveren.
12. Borg continuïteit en zekerheid in energievoorzieningen bij oprichting Lokale Energie Initiatieven (LEI's) door het opstellen van een bindende LEI-draad	**Pas toe** Wij zijn even als het inwonersforum van mening dat het belangrijk is de toekomstbestendigheid en continuïteit van lokale energie-initiatieven te waarborgen. Landelijk en provinciaal wordt er gewerkt aan thema's zoals: financiering, ondersteuningsstructuur, juridische samenwerkingsvormen. De lokale energie-initiatieven organiseren zichzelf ook. De LEI-Twente en LEI West Overijssel hebben gezamenlijk Energie Coöperatie Overijssel (ECO) opgericht om de krachten te bundelen en gezamenlijk tot uitvoering van projecten te komen. Voor de toekomstbestendigheid van lokale energie-initiatieven vinden wij een structurele samenwerking met Twentse gemeenten belangrijk. Het gaat erom dat de lokale gemeenschap (mede)eigenaar is van duurzame energiebronnen en het vraagt dus ook een gezamenlijke inspanning van de lokale gemeenschap om hiervoor financieringsmogelijkheden en expertise beschikbaar te maken. We zijn voornemens in RES-verband de mogelijkheden voor zo'n structurele samenwerking tussen lokale energie-initiatieven en RES-partners te verkennen.
13. Professionaliseer de ondersteuning van lokale en regionale energie-initiatieven	**Pas toe** De LEI's in de gehele provincie Overijssel hebben zich georganiseerd in Energie Coöperatie Overijssel (ECO) met het oog op professionalisering en het opzetten van een ondersteuningsstructuur. Vanuit de RES vinden we het belangrijk dat er een structurele samenwerking tot stand komt met de Twentse gemeenten, mede om professionalisering, continuïteit en (financiële) slagkracht te borgen. We willen de komende periode verkennen hoe die structurele samenwerking tussen de Energie Cooperatie Overijssel en RES-partners tot stand kan komen.
Adviezen over regionale samenwerking	

14. Richt een ECT (Energie Coöperatie Twente) op vanuit lokale initiatieven uit de regio Twente	**Is al gerealiseerd** De LEI's in Overijssel hebben gezamenlijk de koepel Energie Coöperatie Overijssel opgericht.
15. Richt een "energiecoöperatie Twente" op. Werk hierin met alle Twentse gemeenten samen	**Pas toe** De LEI's in Overijssel hebben de Energie Coöperatie Overijssel opgericht. Wij zijn evenals het Inwonersforum van mening dat het belangrijk is dat er een samenwerking ontstaat met de Twentse gemeenten. We willen de komende periode verkennen hoe die samenwerking tussen de Energie Cooperatie Overijssel en RES-partners tot stand kan komen.
16. Wek als Twente middels één overkoepelende coöperatie energie op. De opbrengsten worden solidair & maatschappelijk verdeeld (voorkom versplintering)	**Niet toepasbaar** We zijn het met het Inwonersforum eens dat dit advies de wenselijke situatie beschrijft. Als overheden zijn we echter niet in de positie te bepalen wie energie mag opwekken en wie niet. Als een commercieel energiebedrijf aan de vergunningsvoorwaarden voldoet om energie op te wekken, kunnen we dat niet weigeren. Ook kunnen overheden aan geen enkele partij, noch aan bedrijven, noch aan LEI's, voorschrijven hoe opbrengsten moeten worden besteed en verdeeld. We hebben in de RES Twente wel de mogelijkheid beschreven dat een gemeente zelf eigenaar wordt van een duurzame energiebron. In dat geval kan de gemeente natuurlijk ook bepalen hoe de opbrengsten ten goede komen aan de lokale gemeenschap. Als de Twentse gemeenten daarop samenwerken met ECO kan in onze optiek versplintering ook worden voorkomen.
17. Zorg dat Twentse raadsleden een gezamenlijk energiebeleid voeren, RES voor raadsleden (geen versplinterd gemeentelijk beleid)	**Pas waar mogelijk toe** Met de RES Twente wordt gezamenlijk energiebeleid vastgesteld door de Twentse gemeenten, de Provincie Overijssel en de Waterschap Vechtstromen. De RES heeft echter betrekking op een beperkt aantal onderwerpen binnen het energiebeleid en uiteraard blijft iedere gemeente de mogelijkheid houden een eigen inkleuring te geven aan gezamenlijke uitgangspunten in het energiebeleid. Het zou goed zijn om in de toekomst via de RES gezamenlijk beleid te voeren op meer onderwerpen binnen het energiedomein. We gaan verkennen of-, en hoe dat mogelijk is.
18. Creëer inzicht met regionale kansenkaart	**Pas niet toe** Het Inwonersforum pleit voor de ontwikkeling van een regionale kansenkaart, omdat daarmee kan worden uitgelegd welke keuzes voorliggen en besluiten kunnen worden gemaakt. De Provincie heeft met een Omgevings Effect Rapportage (OER) en de daarbij behorende kaarten inzichtelijk gemaakt waar mogelijkheden zijn om windparken te realiseren. De mogelijkheden voor overige energiebronnen zijn regionaal niet inzichtelijk, maar op gemeentelijk niveau vaak wel. Dat lijkt ons ook de juiste gang van zaken. Als er ergens een kans is om een windpark of zonnepark te ontwikkelen, betekent dat niet dat het op die plek ook wenselijk is. De gemeente kan het beste inschatten of locaties uit het oogpunt van ruimtelijke kwaliteit, maatschappelijk draagvlak, natuur en gezondheid ook daadwerkelijk kansen bieden.

19. Innoveer met een Twents Deltaplan	**Pas (deels) toe** Het Inwonersforum stelt dat de RES een verbindende en aanjagende rol voor onderzoek en samenwerking op zich kan nemen. Innovaties kunnen een (deel van) de oplossing zijn voor de vraagstukken van grootschalige opwek en de warmtetransitie. Ze kennen vaak een langere aanlooptijd en zijn meestal niet direct inzetbaar en haalbaar voor 2030. Aan de andere kant juichen we innovaties ook toe en volgen we ze ook. Soms als partner, maar soms ook wat meer op afstand. Immers, innovaties zijn niet de 'core business' van de RES Twente. Zo zal de RES ook geen onderzoeksvragen formuleren en/of uitzetten. De RES heeft wel een verbindende rol met kennisinstellingen, bedrijfsorganisaties en innovatieplatformen.
20. Alle regels voor iedereen gelijk en leg deze vast in provinciale wet- en regelgeving.	**Wordt (deels) al toegepast** Het Inwonersforum is consistent en roept op om op gebied van regelgeving regionaal samen te werken en stelt voor om gedetailleerd provinciaal windbeleid te ontwikkelen, waarmee wordt voorkomen dat elke gemeente zijn eigen regels heeft. Hierbij wordt onder meer gedacht aan de toegestane hoogte, normen, lokaal eigendom. De Rijksoverheid heeft inmiddels landelijke milieunormen voor windenergie ontwikkeld, die in de loop van 2025 worden vastgesteld. Daarnaast heeft de Provincie Overijssel de regie genomen op het beleid ten aanzien van windenergie en zonnevelden. Daarmee is aan het advies van het Inwonersforum grotendeels tegemoetgekomen.
Adviezen over duurzame warmte	
21. Focus op meerdere bronnen voor warmte (aardwarmte + kernenergie + mestvergisting)	**Pas toe** Vanuit de RES Twente zal het komende jaar een bronnenstrategie worden ontwikkeld om te bepalen welke warmtebronnen in Twente toepasbaar zijn. De opgave van de warmtetransitie is groot en om alle woningen en gebouwen aardgasvrij te maken, zijn alle beschikbare duurzame warmtebronnen nodig. In de RES Twente beperken we ons tot de opgaven tot 2030. Van de drie door het Inwonersforum genoemde warmtebronnen is de toepassing van kernenergie en diepe geothermie vóór 2030 niet realistisch. Om ook in de toekomst warmtelevering te kunnen garanderen wordt een (warmte)bronnenstrategie ontwikkeld.
22. Daar waar gas nodig blijft (bijvoorbeeld monumenten/buitengebied): van aardgas naar biogasproductie via regionale coöperatie.	**Pas (deels) toe** Op landelijk niveau wordt gewerkt aan een bijmengverplichting van groengas van 20% in 2030. Wij vinden het belangrijk dat biogas/groengas niet alleen naar bedrijven gaat, maar ook beschikbaar blijft voor het verwarmen van gebouwen die geen goede andere opties hebben (monumenten en het buitengebied). Dat betekent dat we als overheden in staat moeten zijn de garanties van oorsprong van biogas of groengas toe te delen aan de gebouwde omgeving. We kunnen immers niet bepalen waar het gas in het gasnet daadwerkelijk naar toevloeit. Ons beleid is er op gericht minimaal 50% lokaal eigendom van biogas/ groengasinstallaties te bevorderen. Als een lokaal energie-initiatief of een gemeente (mede)eigenaar is van de productie-installatie, kan deze ook mede bepalen aan wie de garanties van oorsprong worden toebedeeld.
23. Gebruik overtollige energie (restwarmte van bedrijven, elektriciteit op piekmomenten) nuttig.	**Pas toe** Het Inwonersforum vindt het belangrijk dat overtollige energie bij met name bedrijven nuttig wordt hergebruikt. Opslag en opvang van energiepieken zijn kansen die zich hierbij voordoen. Ook wordt gezien dat hierin nieuwe technieken ontstaan, welke zo nodig meer gestimuleerd kunnen worden. Binnen de Regionale Structuur Warmte van de RES is aandacht voor het optimaal benutten van alle beschikbare (rest)warmtebronnen. Daarom wordt het komende jaar een

	bronnenstrategie opgesteld om alle beschikbare warmtebronnen in kaart te brengen. Ook innovatieve bronnen, waarbij energie op piekmomenten opgeslagen wordt, kunnen daarin worden onderzocht.
24. Blijf energie stoppen in het zoeken naar warmtebronnen.	**Pas toe** Zie ook beantwoording bij 21. De opgave van de warmtetransitie is groot en om alle woningen en gebouwen aardgasvrij te maken, zijn alle beschikbare, duurzame warmtebronnen nodig. Er heeft al een eerste verkenning plaatsgevonden naar de beschikbare duurzame warmtebronnen. Om ook in de toekomst warmtelevering te kunnen garanderen wordt een (warmte)bronnenstrategie ontwikkeld.
Adviezen over innovatie	
25. Burger Buurt Batterij: regionale conceptontwikkeling om buurtgericht en coöperatief vraag en aanbod stroom te reguleren	**Pas toe waar mogelijk** Opslag en opvang van pieken is op dit moment nog moeilijk realiseerbaar. Door de splitsingswet mogen netbeheerders niet aan opslag van energie doen. Ze raden daarom aan om de opslag achter de meter te regelen, zodat inwoners de energie die zijzelf opwekken op een later moment ook zelf kunnen gebruiken. Het toepassen van Burger Buurt Batterijen en/of regionale conceptontwikkelingen is vooralsnog maatwerk. Er moet altijd gekeken worden op een batterij oplossingen biedt voor congestie op het netwerk, of juist bijdraagt aan extra belasting
26. Evalueer doorlopend nieuwe technieken voor energie-opwek en -opslag en pas toe.	**Pas (gedeeltelijk) toe** Het Inwonersforum stelt voor om driemaandelijks richting het RES-bestuur te rapporteren over nieuwe technieken voor energieopwekking en opslag met als doel om tijdig beleid bij te stellen, zodat het Twentse landschap niet onnodig langjarig belast wordt. Via de Twentse Energie Agenda (onderdeel van de afspraken in de RES 1.0) worden nieuwe technieken gevolgd. Het nut om het RES-bestuur hierover op gezette tijden te informeren wordt erkend, maar driemaandelijks lijkt ons te frequent. Zodra zich nieuwe kansen zich aandienen zal het coördinatieteam RES adviseren om het gemeentebeleid, dan wel provinciaal beleid, hierop aan te passen. Daar waar het gaat om vergunningverlening of steun richting initiatieven heeft de betreffende gemeente of provincie hierin de bevoegdheid.
27. Maak kleinschalige kerncentrales mogelijk in Twente	**Pas niet toe (valt buiten de kaders van de RES-opdracht)** Het Inwonersforum stelt voor om de mogelijkheden voor kerncentrale, afvalopslag of afvalverwerking binnen Twente nader te onderzoeken. Betrek bij geschikte locaties de gemeenten en lokale bevolking en stel wet- en regelgeving op. Kernenergie valt buiten de scope van de RES. Voor wat betreft kernenergie is het Rijk bevoegd gezag, waardoor de invloed vanuit de RES op dit onderwerp zeer beperkt is. We volgen de ontwikkelingen. Op het moment dat het Rijk voornemens is met een opgave rondom kernenergie richting Twente te komen, wordt deze vraag actueel. De kennis van de UT wordt hierin betrokken. De brief van minister Jetten roept provincies op om de mogelijkheden te onderzoeken voor ná 2030.
Adviezen over communicatie en participatie	

28. Bestuurders, denk aan het collectieve belang, betrek het stille midden (sociale media, marketing)	**Pas toe als aanbeveling aan RES-partners** Pas dit toe daar waar het gaat om de realisatie van projecten en op het moment waarop beeldvorming rondom gevoelige thema's of projecten plaatsvindt. Het is nooit te laat voor een goed gesprek met een representatieve afspiegeling van de samenleving. Biedt wel duidelijke kaders waarbinnen het gesprek kan plaatsvinden om valse verwachtingen over de uitkomsten te voorkomen. Heb specifiek aandacht voor het betrekken van jongeren en mensen met een kleine beurs. Neem de uitkomsten serieus om het vertrouwen in de gemeente en de politiek te vergroten (en zeker niet verder te schaden).
29. Creëer draagvlak door bij investeringen in energieopwekking de werkwijze van het inwonersforum te kopiëren	**Pas niet toe (omdat het buiten bereik van de RES ligt)** Investeringen in energieopwekking worden genomen door bedrijven of lokale energie-initiatieven. Op welke wijze zij daarbij inwoners betrekken kunnen wij als overheden en RES-partners niet voorschrijven. Bij een concrete vergunningaanvraag kunnen we natuurlijk wel verlangen dat de ontwikkelaar een communicatie- en participatieplan maakt, maar dat richt zich vooral op de direct omwonenden. De werkwijze van het inwonersforum is daarbij niet goed toe te passen.
30. Richt een commissie op vanuit het inwonersforum die zorgt voor borging en monitoring van hun adviezen	**Pas niet toe** Het Inwonersforum adviseert de bestuurders en volksvertegenwoordigers van gemeenten, provincie en waterschap. Als de bestuurders en volksvertegenwoordigers van deze overheden de adviezen overnemen is het ook aan hen om te borgen dat besluiten worden opgevolgd. Het lijkt ons niet goed werkbaar dat een commissie de besturen en volksvertegenwoordigers van 14 gemeenten, de provincie en het waterschap gaat monitoren en controleren.
31. Informeer mensen eerlijk tijdens het hele proces en begin hier zo vroeg mogelijk	**Pas toe, maar het tijdstip is hierbij van belang** Het idee dat inwoners bij de realisatie van energieprojecten recht hebben op laagdrempelige, duidelijke en eerlijke informatie, onderschrijven we volmondig. Daarmee bedoelen wij rationele en objectieve informatie. Bij dit advies past wel een kanttekening. Bij de realisatie van energieprojecten heeft de overheid niet alleen te maken met haar inwoners, maar ook met een initiatiefnemer. Die initiatiefnemer kan, voordat hij een plan bij de overheid indient, daarover eerst met omwonenden in gesprek gaan. Maar hij kan er ook voor kiezen om eerst bij de overheid af te tasten of zijn voornemen enige kans van slagen heeft. Ook daar valt wat voor te zeggen. Dit kan namelijk onnodige onrust in een buurt of gemeenschap voorkomen. Of een initiatiefnemer voor de ene of de andere oplossing kiest, bepaalt hij zelf.
32. Start campagne met Twentse ambassadeurs, zodat iedereen weet wat er moet gebeuren, nu gebeurt en gaat gebeuren	**Pas toe, als dat mogelijk is** Er moet nog een communicatieplan opgesteld worden voor de Energiestrategie Twente 2.0; de suggestie om iets te doen met ambassadeurs nemen we daarin mee. Voortouw kan genomen worden door de communicatieadviseur van de RES-Twente. Randvoorwaarde is wel dat RES-partners voldoende middelen en capaciteit beschikbaar stellen voor een publiekscampagne.
33. Creëer draagvlak middels het informeren van burgers met een persoonlijke brief (met het waarom van de transitie en wat dat	**We onderzoeken of dit toepasbaar is** In het kader van de privacywetgeving is het sturen van persoonlijke brieven iets wat juridisch goed uitgezocht moet worden. Dit advies wordt ook meegenomen bij het advies nummer 32 (start een campagne met Twentse ambassadeurs). Randvoorwaarde is dat ook hiervoor voldoende middelen en capaciteit beschikbaar worden gesteld. Eventueel opnemen in het communicatieplan.

betekent voor de bewoners)	

Bijlage C

Reactienota adviezen Meedenktank

De Meedenktank bestaat uit leden van organisaties die in brede zin betrokken zijn bij de energietransitie in Twente. De Meedenktank is opgezet als een maatschappelijke adviesgroep voor de RES 2.0. Op 22 juni 2023 heeft de Meedenktank haar advies aangeboden aan het bestuurlijk overleg RES Twente. De betrokken organisaties zijn in het advies benoemd.

In het advies van de Meedenktank wordt ingegaan op bijna alle aspecten van de energietransitie. Een aantal adviezen hebben betrekking op de gebouwde omgeving en de warmtetransitie. Deze adviezen zijn in lijn met de in 2023 opgestelde concept RES 2.0 met de daarin verwoorde focus op Twente als warmteregio. Het vertrekpunt was de in de RES 1.0 geformuleerde doelstelling van 1,5 TWh duurzaam opgewekte elektriciteit in de streefverhouding van 60% windenergie en 40% zonne-energie. Nu de Provincie Overijssel vanaf juli 2023 de regie heeft genomen op het vaststellen van ruimtelijke kaders voor windenergie en zonnevelden, ligt het echter niet meer bij de RES-partners om aan te geven hoe er met de adviezen van de Meedenktank wordt omgegaan op deze onderwerpen.

Inzake de besluitvorming binnen de Meedenktank kan het volgende worden gezegd: er hebben geen stemmingen plaatsgevonden. Discussie heeft wel plaatsgevonden in hoeverre de advisering zich zou moeten beperken tot de in het Klimaatakkoord en RES 1.0 aangegeven kaders. Uiteindelijk hebben alle partijen zich kunnen verenigen met het opnemen van een minderheidsstandpunt, die de kaders (huidige gevalideerde en gecertificeerde technieken, voor 2030 gerealiseerd, de inhoudelijke noodzaak om vaart te maken) niet aanvaarden. Daarmee is ook duidelijk dat de meerderheid van de Meedenktank zich kan verenigen met de doelen en kaders van het Klimaatakkoord en de RES 1.0.

In deze reactienota wordt aangegeven in hoeverre de adviezen van de Meedenktank opgenomen kunnen worden in de Energiestrategie Twente 2.0. De reactienota is opgesteld als formele bestuurlijke reactie op de adviezen. In de hierna weergegeven verantwoordingstabel wordt aangegeven hoe de adviezen van de Meedenktank worden opgepakt.

Adviezen en subadviezen	Reactie (hoe is/wordt dit verwerkt en/of wat wordt hiermee gedaan?)
Communicatie & Participatie	
1. Communiceer in klare taal naar inwoners over de energietransitie en RES 1.1. Start een campagne over de energietransitie in Twente 1.2. Leg uit wat al vaststaat en waar we naartoe gaan 1.3. Communiceer in klare taal en pas het aan op doelgroepen 1.4. Schets het toekomstbeeld voor 2050 1.5. Spreek heldere rollen en bevoegdheden af –en communiceer hierover	**Dit advies nemen we deels over** 1. Het advies van de meedenktank is om ook regionaal te communiceren. Gemeenten communiceren nu zelf; dit is niet alleen zo afgesproken, het doet ook recht aan de functie van meest nabije overheid voor de burger. De meedenktank heeft als mening dat dit echter in de praktijk in een aantal gevallen onvoldoende wordt opgepakt. Met inachtneming van dit advies stellen we voor een nadere herorientatie te laten plaatsvinden, waarbij gemeenten in the lead blijven, maar desgewenst ook op regionaal niveau een afgestemde communicatie in gezamenlijkheid met de RES-partners kan plaatsvinden. We zullen de mogelijkheden daartoe verkennen in een nog te ontwikkelen gezamenlijk communicatieplan. 1.1. In algemene zin geldt wel dat de boodschap vaak pas wordt opgepakt door inwoners als er sprake is van projecten en het individuele belang van mensen zelf in het geding komt. Daarom ondersteunen we het belang van de aanbeveling om herhaaldelijk en langjarig te communiceren als Twente in zijn geheel. We zullen de mogelijkheden daartoe verkennen in een nog te ontwikkelen gezamenlijk communicatieplan. 1.2, 1.3, 1.4 en 1.5 Deze subadviezen geven we zal het met een positieve aanbeveling mee aan de gemeenten om te verwerken in de eigen communicatiestrategieën. 1.5. Een visualisatie/schematische weergave van de rollen en bevoegdheden zullen we opnemen in een nog te ontwikkelen gezamenlijk communicatieplan.
2. Communiceer naar inwoners over warmte (op wijkniveau, met voorbeelden) 2.1 Communiceer verwachtingen aan inwoners over het warmtenet en de warmtebronnen 2.2 Communiceer op wijkniveau over plannen over warmtenetten 2.3 Verbeter het imago van warmtenetten met communicatie over voorbeelden 2.4 Ga huis-aan-huis in gesprek met inwoners over aardgasvrij maken van woningen	**We brengen dit advies over aan de gemeenten** 2.1 Gemeenten zijn de regisseur voor de warmtetransitie. Zij stellen hiervoor Wijk uitvoeringsplannen (WUP) op samen met de inwoners. In een WUP wordt ook de warmtebron als voorkeursalternatief voor aardgas gekozen. De communicatie hierover is dan ook ten principale een zaak en verantwoordelijkheid voor gemeenten. Dat laat onverlet dat de regionale warmtebronnen en het intergemeentelijk gebruik daarvan (Twence, biogas-groengas) een zaak is van Twente als geheel, waarover de RES op een afgestemde wijze met de daarbij betrokken partners dient te communiceren. 2.2 In een WUP wordt ook de techniek gekozen om de duurzame warmtebron te benutten. We ondersteunen de gemeenten waar mogelijk bij de voorliggende keuzes vanuit de Regionale Structuur Warmte. Het gaat dan om de mogelijkheid lokaal gebruik te maken van de regionaal voorradige warmtebronnen. 2.3 Dit advies nemen we van harte over en stemmen met de Twentse gemeenten af hoe de communicatie vanuit de verschillende verantwoordelijkheden opgepakt kan worden, zodat de schaalniveaus goed op elkaar aansluiten. 2.4 Het huis-aan-huis gesprek is een onderdeel van een proces om een WUP op te stellen. Dit is een aanbeveling die past binnen de verantwoordelijkheid van gemeenten.

3. Communiceer naar inwoners over wind en zon (met behulp van tools) 3.1 Benut de bestaande tools om de inpassing van wind/zon te visualiseren 3.2 Communiceer over 'acceptatie' of over 'draagvlak'	**Dit gebeurt grotendeels al** 3. Op de website van de RES Twente kunt u informatie vinden over ontwikkelingen van wind en zon en alle aspecten die hier mee te maken hebben https://energiestrategietwente.nl/themas/zonne-+en+windenergie/ 3.1 Communicatie en participatie voor projecten van windturbines en zonnevelden is een eerste verantwoordelijkheid voor samenwerkende gemeenten. Bij het opstellen van de RES Twente 1.0 heeft er vanuit de RES-organisatie een uitvoerig participatieproces plaatsgevonden met maatschappelijke partners en belangenvertegenwoordigers. Daarbij is ook gebruik gemaakt van virtual reality. Ook verschillende gemeenten hebben hier gebruik van gemaakt. Bij projectontwikkeling is dit ook een belangrijk instrument dat veelal ingezet wordt om omwonenden en belanghebbenden de landschappelijke inpassing te laten zien. 3.2 Dit advies nemen we niet over. In het Nationaal Programma RES is lokaal draagvlak gedefinieerd als instemming van de gemeenteraad, Provinciale Staten of Algemeen Bestuur van het waterschap. Hierover zijn veel andere gezichtspunten en definties mogelijk. Zolang er geen algemeen geaccepteerde methode is om 'acceptatie' of 'draagvlak' te bepalen is het contraproductief om daarover te communiceren.
4. Help inwoners om duurzame keuzes te maken 4.1 Geef inwoners de informatie om duurzame keuzes te kunnen maken 4.2 Zet in op energiebesparing: help inwoners om gebruik te maken van energiefondsen en andere mogelijkheden	**We brengen dit advies over aan de gemeenten** 4. Inwoners helpen om duurzame keuzes te maken is geen onderdeel van de RES Twente, maar behoort tot het domein van gemeenten. We ondersteunen de gemeenten, daar waar mogelijk en nodig. 4.1 Twentse gemeenten werken samen in het Energieloket om inwoners te informeren over de mogelijkheden om hun huis te verduurzamen. Daarvoor worden wooncoaches ingezet en energieadviezen. Daarnaast hebben gemeenten bij het opstellen van een WUP een eigen aanpak om inwoners te ondersteunen. Dat vraagt overigens om een aanpak als geadviseerd onder 2.4. 4.2 Via het Energieloket krijgen inwoners informatie over energie besparen en beschikbare subsidies. Ook de energiefondsen die beschikbaar zijn worden daar onder de aandacht gebracht. Verschillende gemeenten organiseren jaarlijks een duurzaamheidsmarkt, om inwoners te informeren. Op allerlei manieren zijn gemeenten bezig om hier aandacht voor te vergroten en handelingsperspectieven te bieden.
5. Organiseer participatie over de energietransitie/RES (representatief, in dialoog met bestuurders) 5.1 Zet een representatief burgerberaad op om alle geluiden te horen 5.2 Voer een enquête uit onder inwoners	**We nemen dit advies deels over** 5.1. Dit advies is ter harte genomen en heeft de RES in de vorm van een Twents Inwonersforum gegoten. Dit forum van gelote inwoners is 3 dagen bijeengekomen in april en mei 2023 om adviezen te formuleren voor de bestuurders van Twente. Aangezien het om een representatieve steekproef ging, is het gelukt om allerlei geluiden bij elkaar te krijgen. 5.2. Dit stond gepland in 2022, maar is om verschillende redenen niet doorgegaan. Hiervoor in de plaats is er een representatief inwonersforum georganiseerd door middel van loting uit 30.000

5.3 Zorg dat inwoners en bestuurders/volksvertegenwoordigers met elkaar in gesprek gaan 5.4 Breng de meedenktank in directe dialoog met bestuurders/raadsleden 5.5 Organiseer maandelijks een Energiecafé (RES Café)	aselect aangeschreven Twentenaren, waarmee de verschillende gezichtspunten uit de samenleving worden opgehaald. Daarmee is wat ons betreft de meerwaarde van een regionale enquête vervallen. 5.3. In een aantal gevallen hebben leden van het Inwonersforum zich aangemeld bij gemeenteraden om adviezen toe te lichten en daarover in dialoog te gaan met volksvertegenwoordigers. 5.4. Dit is in januari 2023 gebeurd en zal worden herhaald wanneer daar aanleiding toe is. Bestuurders hebben veel behoefte aan inzichten, ideeën en een kritische blik vanuit leden van de meedenktank. Daarbij past de opmerking dat de meedenktank dat ook zelf kan aangeven. 5.5. Wij hebben niet de indruk gekregen dat er bij de inwoners of maatschappelijke organisaties in Twente behoefte is aan een maandelijks Energiecafé of RES-café. We willen ons er vooralsnog op concentreren om de werkorganisaties van de RES-partners zelf regelmatig te informeren en betrekken.
6. Organiseer participatie over zoekgebieden en projecten (vanaf de start, met invloed) 6.1 Start met participatie bij inwoners, in plaats van bij projectontwikkelaars 6.2 Zorg dat inwoners niet alleen mogen 'meedenken', maar ook invloed hebben 6.3 Trek lessen uit gebiedsprocessen die goed zijn verlopen, zoals in Broekheurne	**De RES is niet in de positie om dit advies over te nemen** 6.1 De RES als samenwerkingsverband speelt geen rol in het organiseren van proces- of projectparticipatie. Het organiseren van deze participatieprocessen is aan het bevoegd gezag voor het aanwijzen van zoekgebieden of de vergunningverlening voor energieprojecten. Vanuit de RES zijn handreikingen beschikbaar voor proces- en projectparticipatie om daaraan sturing te geven. 6.2 Het is aan de gemeente of provincie als bevoegd gezag om participatieprocessen in te richten, niet aan de RES. We stimuleren goede proces- en projectparticipatie door middel van handreikingen voor de inrichting van het proces. 6.3 De RES Twente heeft een Handreiking Lokaal Eigendom opgesteld. Twentse gemeenten kunnen hieruit putten om beleidskaders op te stellen. In de handreiking zijn veel lessen uit gebiedsprocessen meegenomen.
7. Stimuleer energiecoöperaties en Lokale Energie Initiatieven (LEI's) 7.1 Stel je open voor samenwerking met energiecoöperaties 7.2 Laat goede initiatieven niet (langer) stranden 7.3 Durf lokale initiatieven op wijkniveau bij inwoners te laten (en neem het niet over) 7.4 Schaal het project 'energieke buren' snel op 7.5 Zorg voor financiële ondersteuning van actieve inwoners	**Wij nemen dit advies over** 7.1 We hebben een lid van het coördinatieteam RES vrijgemaakt om vanuit de RES-organisatie als verbindingsofficier te functioneren tussen de energiecoöperaties en de RES Twente. Zeer geregeld organiseert de RES-bijeenkomsten in samenwerking met de LEIs. We zetten dit advies ook door naar de gemeenten. 7.2 We stimuleren en adviseren om op regionaal en lokaal niveau samenwerkingsovereenkomsten aan te gaan met lokale energie-initiatieven. 7.3 We sluiten ons aan bij dit advies, met dien verstande dat er vanuit de RES geen instrumenten beschikbaar zijn om daar sturing aan te geven. 7.4 We ondersteunen dit advies, met dien verstande dat dit - evenals gebiedsontwikkeling- een lokale insteek vraagt. We adviseren gemeenten om meer opbouwwerkers/verbinders in te zetten bij de lokale energie-initiatieven om vrijwilligers te ondersteunen. Energieke Buren is hier een voorbeeld van. 7.5 We adviseren positief hierop, maar vanuit de RES als samenwerkingsverband zijn er geen mogelijkheden dit vorm te geven. Het komende jaar willen we verkennen hoe structurele samenwerking tussen RES-partners en LEI's vorm kan krijgen, met het oog op het financieren van projecten en LEI's.

8. Ga voor zoveel mogelijk lokaal eigendom 8.1 Kies voor zoveel mogelijk lokaal eigendom van duurzame opwek (zowel voor elektriciteit als warmte) 8.2 Ga voor 100% lokaal eigendom bij warmteprojecten 8.3 Maak in een vroeg stadium afspraken over 'lokaal eigendom' bij wind- en zonprojecten 8.4 Spreek af dat de opbrengsten uit wind/zon ten goede komen van omwonenden	**Wij nemen dit advies deels over** 8.1 In de RES Twente 1.0 is minimaal 50% lokaal eigendom van alle duurzame energieprojecten als doel opgenomen. Daarmee gaan we een stap verder dan het Klimaatakkoord. De uitwerking daarvan stimuleren we onder meer met de Handreiking lokaal eigendom. Veel gemeenten hebben doelstellingen geformuleerd die 50% lokaal eigendom te boven gaan. Daarbij willen we de meedenktank graag meegeven dat het probleem niet zit in het formuleren van doelstellingen, maar in het afdwingen van lokaal eigendom bij de commerciële ontwikkeling van een duurzaam energieproject. Bij het ontbreken van juridische afdwingbaarheid moeten marktpartijen en overheden tot vrijwillige afspraken komen over lokaal eigendom. Hoe hoger het percentage lokaal eigendom dat wordt geëist, hoe minder een ontwikkelaar geneigd zal zijn om tot vrijwillige afspraken te komen. 8.2 We werken vanuit de praktijk en ondersteunen de inzet van 100% lokaal eigendom als wenkend perspectief. Vanuit de praktijk weten we ook dat dit niet altijd haalbaar is. We hebben als RES-partners afgesproken dat minimaal 50% lokaal eigendom van zowel duurzame opwek als ook (coöperatieve) warmteprojecten het uitgangspunt is. We willen kennis en kunde lokaal opbouwen en behouden voor lange termijn, met als uiteindelijk doel dat de samenleving zelf in staat is de (lokale) energievoorziening vorm te geven en te exploiteren. Een discussie over percentages draagt daar in de praktijk niet aan bij. 8.3 Overnemen, past in Handreiking lokaal eigendom RES-Twente 8.4 Dit advies volgen wij niet. We hebben met elkaar afgesproken in te zetten op minimaal 50% lokaal eigendom. Het zijn dan ook de lokale eigenaren die bepalen hoe de opbrengsten van wind- en zon projecten worden besteed. Daar kunnen we in RES-verband geen afspraken over maken.
Energiesysteem/ grootschalige opwek	
9. Houd bij de keuzes voor wind rekening met een aantal voorkeuren en factoren 9.1 Houd bij de plaatsing van windmolens rekening met de volgende voorkeuren en factoren: • De voorkeur gaat uit naar clustering: liever enkele molens zoveel mogelijk dicht bij elkaar, dan overal hier en daar een enkele molen. Dit is ook beter aan te sluiten op het energienet. • Zo goed mogelijk in te passen in het landschap, bijv. in een gesloten landschap nabij bossen	**De RES is niet in de positie om dit advies over te nemen** 9, 9.1, 9.2, 9.3: In het koersdocument van de RES Twente 1.0 zijn procesafspraken op weg naar RES Twente 2.0 opgenomen over de gezamenlijke ambitie met 1,5 TWh als ondergrens, de verschuiving van de verhouding wind/zon richting 60/40 en subregionale afstemming bij de zoekgebieden voor wind. Bij deze afspraken was de provinciale Omgevingsvisie leidend als kader voor de ruimtelijke kwaliteit (waarbij rekening gehouden moet worden met onder meer gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde van locaties). Concreet betekende dit dat in de RES Twente de zogenaamde windladder, opgesteld door de provincie en opgenomen in het fundament voor de nieuwe omgevingsvisie, werd gevolgd.

zodat de zichtbaarheid beperkt blijft. (N.B.: niet iedereen is het hier mee eens, er zijn ook voorstanders om zoveel mogelijk windmolens te plaatsen in open landschappen, of helemaal geen windmolens in Twente). • Plaatsing langs bedrijventerreinen, bij bestaande infrastructuur, langs de Duitse grens. • Kies voor minder (hoge) molens, in plaats van meer (lage) molens. Hogere molens vangen meer wind en wekken meer energie op. Je hoeft er dan minder te plaatsen. • De voorkeur van de meedenktank gaat er dus naar uit om mindermolens te plaatsen, en dan te accepteren dat deze hoger zijn. • Zoveel mogelijk combinaties van windmolens met zonneparken, ter ontlasting van het net en het beter benutten van de beschikbare ruimte. Houd bij de plaatsing van windturbines op een locatie rekening met: • Voldoende afstand tot woningen en woonwijken (afstandsnormen). • Realisatie op plaatsen waar de energie ook lokaal het meest verbruikt kan worden, bijv. bij industrie/bedrijven. • Let op de mogelijke schade aan de ecologie: het effect op roofvogels, stikstof, fijnstof door slijtage etc. en voorkom deze zoveel mogelijk. Bijvoorbeeld door het laten toepassen van de nieuwste technieken om schade te voorkomen. • Neem de schadelijke effecten van zonneparken en windmolens op het landelijk gebied, bijvoorbeeld voor recreatie en toerisme, ecologieën, landbouw mee in de besluitvorming. 9.2 Pas windmolens zo goed mogelijk in het Twentse landschap in	In juli 2023 heeft de Provincie Overijssel evenwel, op basis van de motie 'Grip op Wind' nieuw ruimtelijk beleid opgesteld voor windenergie. Dat heeft geresulteerd in een aanpassing van het Provinciaal Programma Energie en de Omgevingsverordening. De RES speelt dus feitelijk geen rol meer bij de ruimtelijke inpassing van windenergie in Twente. De adviezen van de Meedenktank over dit onderwerp zullen worden meegegeven aan het college van Gedeputeerde Staten van Overijssel.

9.3 Plaats windmolens zoveel mogelijk bij bestaande infrastructuur (A35/N35) en op bedrijventerreinen	
10. Stimuleer de opwek van zon met regelgeving 10.1 Stem gemeentelijk beleid af voor zon op grond (particulieren) 10.2 Verplicht zonnepanelen op nieuwbouwwoningen, bedrijfsdaken en stimuleer zonnepanelen boven parkeerterreinen 10.3 Zorg voor een duurzame standaard bij toekomstige woningbouw en bedrijven	**Wij nemen dit advies niet over** - Elke gemeente heeft inmiddels beleid ontwikkeld m.b.t. de ontwikkeling van opwek door zon, en meer specifiek de inpassing van zonnevelden. - Nieuw provinciaal beleid voor zonnevelden en de Landelijke Voorkeursvolgorde Zon is leidend voor de mogelijkheden op gemeentelijk niveau. - Er komt landelijke regelgeving die verplicht tot het leggen van zonnepanelen op daken bij nieuwbouwbedrijven. - Er vindt waarschijnlijk voldoende opwek door zon plaats in Twente. De in de RES 1.0 opgenomen doelstelling is in zicht. - Er kunnen juist vanwege de grondmobiliteit voor de verduurzaming van de landbouw vraagtekens worden gesteld bij teveel zon op land.
11. Werk aan een oplossing voor netcongestie en stimuleer de innovaties voor opslag van energie 11.1 Maak samen met de netbeheerder plannen om de capaciteit van het net te vergroten (en invoeding wind/zon mogelijk te maken) en werk hier als gemeenten actief aan mee door het versnellen van procedures 11.2 Creëer kleinschalige gemeentelijke (wijkniveau) en regionale grootschalige energieopslag 11.3 Stimuleer nieuwe ideeën en innovaties voor batterijen en opslag zonder het wiel opnieuw uit te vinden	**Wij omarmen dit advies** Voldoende capaciteit op het elektriciteitsnetwerk is een vereiste voor een stabiele energievoorziening. De gemeenten en provincie zullen de mogelijkheden tot het versnellen van procedures verkennen en waar mogelijk en nodig ook toepassen. Maar daarnaast willen we ons ook richten op het efficiënter gebruik maken van de bestaande infrastructuur. Het is onze inzet om in RES-verband afspraken te maken over een gezamenlijke strategie op netcapaciteit en om bij de uitwerking van mogelijkheden voor vraagsturing, opslag en conversie van energie organisatorisch samen te werken.
12. Breng vraag en aanbod van energie (warmte en elektriciteit) dicht bij elkaar 12.1 Stimuleer koppelkansen: breng opwek en -vraag bij elkaar 12.2 Stimuleer woningen op boerenerven, die verwarmd kunnen worden met biogas 12.3 Wees kritisch op nieuwe afnemers (bedrijven die warmte nodig hebben)	**Wij nemen dit advies waar mogelijk over** 12 Er is een wisselwerking tussen het benutten van de beschikbare warmtebronnen en het opwekken van duurzame elektriciteit. Als de beschikbare duurzame warmtebronnen niet maximaal worden benut, zal er meer elektriciteit nodig zijn om woningen en gebouwen te verwarmen met warmtepompen en vraagt dat om een grotere inzet op grootschalige opwek van elektriciteit. Om die reden volgen wij dit advies van de Meedenktank. 12.1 Eens. De situatie is echter wel dat die mogelijkheden zich bijna uitsluitend aandienen op bedrijventerreinen en er van geval tot geval beoordeeld moet worden of milieunormering de energieopwek in de nabijheid van grote energiegebruikers toestaat. 12.2. Dit vraagt om een politiek-bestuurlijke afweging. In ieder geval is het goed om biogas te verwerken tot groengas dat aan het gasnet kan worden toegevoegd. 12.3 Gemeenten maken de afweging voor nieuwe bedrijven. In Twente is nu al op plekken schaarste bij het leveren van energie. De provincie is in dat geval samen met de netbeheerders verantwoordelijk voor de integrale afweging over de

	aansluitvolgorde. Daarbij wordt rekening gehouden met het maatschappelijk belang.
13. Maak het regionale warmtenet toekomstbestendig en eerlijk (en maak snelheid) 13.1 Maak voor de warmtetransitie plannen voor de korte-én langetermijn 13.2 Voorkom monopolie-posities op het warmtenet 13.3 Verwerk ook maatschappelijke kosten in de prijs van warmte en fossiele brandstoffen 13.4 Leg als gemeenten zelf warmtenet-infrastructuur aan	**Wij nemen dit advies ter harte** 13 Er wordt gewerkt aan een toekomstbestendig regionaal warmtenet, waarbij transparantie wordt geboden over de gefaseerde opbouw. 13.1 Hier wordt aan gewerkt. De gemeenten Borne, Hengelo en Enschede hebben een intentieovereenkomst getekend met Twence om een verdiepend haalbaarheidsonderzoek uit te voeren, om tot versnelling te komen. Voor de langere termijn kan het regionale warmtenet doorgetrokken worden naar andere steden, afhankelijk van de beschikbaarheid van de warmte. 13.2 Het regionale warmtenet wordt een open warmtenet, waar verschillende bronnen op gekoppeld kunnen worden. Er zijn alleen een paar partijen die betrokken zijn, waardoor er een monopolie-positie ontstaat. Daarom heeft minister Jetten een besluit genomen dat in de nieuwe Warmtewet warmtenetten door publieke partijen aangelegd moeten worden. 13.3 In de nieuwe Warmtewet wordt, er met een kostprijs+ gerekend. Daarbij worden ook de maatschappelijke kosten ingecalculeerd. Daardoor ontstaat er transparantie over de tarieven voor warmte. 13.4 Niet alle gemeenten hebben de mogelijkheid om zelf warmtenetten aan te leggen. Twence en Cogas hebben het voornemen om samen te werken bij de aanleg van het regionale warmtenet. Dit zijn publieke bedrijven en gemeenten hebben als aandeelhouders daardoor wel zeggenschap over de warmte-infrastructuur.
14. Stimuleer de ontwikkeling van kleinschalige warmte-opwek/netten in Twente 14.1 Onderzoek de mogelijkheden voor kleine (aard)warmte-netten 14.2 Stimuleer experimenten in de warmte-techniek 14.3 Start een pilot voor heatpipes in Twente 14.4 Onderzoek warmteterugwinning uit riool-en aquathermie 14.5 Start een lobby voor experimenteer-gebieden 14.6 Zet ook in op low-tech innovaties	**Wij nemen dit advies waar mogelijk over** 14.1 We delen deze inzet en voegen daaraan toe dat het ontwikkelen van kleinschalige warmteprojecten een verantwoordelijkheid is van gemeenten. Onderzoek naar kleinschalige (aard)warmtenetten kan als techniek gekozen worden in een gemeentelijke WUP die samen met inwoners worden opgesteld. 14.2, 14.3 en 14.6 Via de Agenda van Twente werken we aan nieuwe technieken en zoeken daarin samenwerking met kennisinstellingen. Heatpipes worden kleinschalig al toegepast, meestal op daken. Gemeenten kunnen in een WUP de kansen verkennen. 14.4 Waterschap Vechtstromen is partner in de RES Twente. Zij zetten hun kennis in om warmteterugwinning uit het riool en aquathermie in te zetten voor de warmtetransitie. Er lopen een aantal pilots bij Twentse gemeenten. 14.5 We zullen sterker dan voorheen experimenteer-gebieden onderdeel laten uitmaken van onze lobby-activiteiten.
15. Stimuleer de opschaling van biogas in Twente 15.1 Ga nu aan de slag met biogas 15.2 Creëer kansen voor de opschaling van biogas 15.3 Benut de huidige gasnetten voor biogas	**Wij nemen dit advies over** 15.1 Biogas/groengas is één van de belangrijkste bronnen als alternatief voor aardgas in Twentse plattelandsgemeenten. Bij verschillende gemeenten worden er al biogasinstallaties gerealiseerd. 15.2 Eens. Er is een uitgebreide lobby gestart bij het Ministerie van EZK en LNV om de kansen in Twente voor de opwek van biogas te benutten.

15.4 Verkort de (vergunnings)procedures voor nieuwe energieprojecten	15.3 Via bijmenging van groengas wordt nu al gebruik gemaakt van het huidige aardgasnet. Daarnaast verkent Cogas of het gasnet van de Gasunie dat niet in gebruik is, benut kan worden voor opslag van biogas. 15.4 Gemeenten werken samen om een biogascoalitie op te zetten. Daarin willen ze samen werken om beleidskaders op te stellen, die bijdragen aan efficiëntere procedures.
0. Buiten kaders: kijk breder dan wind en zon vóór 2030 Verbreed de scope van de RES 2.0 (voor 2030)	**We nemen dit advies niet over** 0. Alle gemeenten, provincies en waterschappen hebben de RES-sen opdracht gegeven om zich te binden aan de kaders van het Klimaatakkoord en de Klimaatwet en de afspraken die daarin zijn gemaakt. Het Nationaal Programma RES heeft een handreiking opgesteld waar RES-organisaties zich aan moeten houden. Dit betekent dat we de opgave voor 2030 moeten realiseren met realistische, haalbare en bewezen methoden (gevalideerde en gecertificeerde technieken, die in productie zijn voor 2030).
Innovatie	
16. Breng technische kennis op de juiste plek 16.1 Zoek de verbinding met de Twentse kennisinstellingen 16.2 Vergroot kennis en expertise bij gemeenten over de energietransitie en toekomstige bronnen 16.3 Verklein de kennisachterstand in de bouw en installatie-branche 16.4 Deel kennis over energiecoaches tussen Twentse gemeenten onderling	**Wij nemen dit advies over** 16.1 We werken op meerdere manieren samen met de Twentse kennisinstellingen. Zo hebben experts van de Universiteit Twente en Saxion Hogescholen bijgedragen aan het inwonersforum. De experts van de kennisinstellingen hebben op uitnodiging van de RES-Twente in digitale bijeenkomsten hun kennis gedeeld over (onderdelen van) de energietransitie met betrokken professionals. Via een verbindingsofficier van het coördinatieteam is er eveneens een sterke verbinding met de kennisinstellingen en zijn de lijntjes met de experts kort. 16.2 Tijdens maandelijkse Energiewerkplaatsen vergroten we de kennis en expertise van ambtenaren. Deze Energiewerkplaatsen zijn een coproductie van het provinciale programma Nieuwe Energie Overijssel en de RES-Twente 16.3 De gezamenlijke kennisinstellingen in Twente (ROC van Twente, Saxion Hogeschool en Universiteit Twente) zijn bezig met het opzetten van een Centre of Expertise Versnelling Energie en Grondstoffentransitie. RES-Twente is een partner van dit initiatief. Via die Centre wordt een langjarige regionale samenwerking op het gebied van onderzoek en onderwijs gefaciliteerd. Eén van de concrete acties die hier onder vallen is het opzetten van een 'learning community' voor de bouw- en installatiesector. In die sector is grote behoefte aan de ontwikkeling van duurzame innovaties als de instroom van jonge professionals en de om- of bijscholing van ervaren werknemers. De Bouw-Hub zou zich moeten richten op zowel energie-gerelateerde als circulaire innovatievragen. 16.3 Twenteboard organiseert activiteiten i.s.m. het bedrijfsleven rond innovatie, zoals het 'battery programme'. Rijksoverheid en brancheorganisaties zijn hier intensief mee bezig. RES volgt deze ontwikkelingen. 16.4 Eens. Dit gaan we meenemen in de programmering van de Energiewerkplaatsen voor ambtenaren.
17. Leer van praktijkvoorbeelden hier en elders	**Wij nemen dit advies over** 17.1 Hier kunnen we het alleen maar mee eens zijn. Het liefst zetten we regionale succesvolle projecten in het zonnetje. De

17.1 Leer van inspirerende (buitenlandse) voorbeelden en deel deze verhalen 17.2 Organiseer een excursie naar goede voorbeelden 17.3 Leer van de lessen die nu worden opgedaan in Aadorp	suggestie nemen we mee in een nog te ontwikkelen communicatieplan. 17.2 Dit doen we met regelmaat. 17.3 Dit moet zeker gebeuren. Sterker nog: we zijn aan het onderzoeken of we deze aanpak, de coöperatieve warmte, kunnen uitbreiden naar de andere Twentse gemeenten. Er is een Landelijke Coalitie Coöperatieve Warmte; er zal deze maanden onderzocht worden of samenwerking op landelijke niveau bijdraagt aan het Twentse regionale/lokale niveau. PowerPoint-presentatie (topsectorenergie.nl)
18. Maak een integraal en wendbaar plan voor de Twentse Energie Agenda (2030-2050) 18.1 Maak in de Twentse Energie Agenda integrale keuzes 18.2 Prioriteer de toekomstige bronnen en kansen	**Wij nemen dit advies deels over** 18.1 De Twentse Energie Agenda houdt diverse kansrijke ontwikkelingen voor het bespoedigen van de energietransitie in de gaten en heeft de signaalfunctie wanneer een innovatie of doorontwikkeling kansrijk wordt voor 2030. Met RETSI brengen de Twentse kennisinstellingen dit ook in de praktijk en ontwikkelen adviezen ter versnelling. In de Twentse Energie Agenda worden geen keuzes gemaakt omdat je hiermee de blik vernauwd naar de kansen van dit moment. Wel kan meer focus worden aangebracht. 18.2 Dit is inderdaad inmiddels aan de orde en kan worden doorgevoerd. Het aankomende jaar wordt een bronnenstrategie opgesteld.
19. Verbind de energietransitie aan andere opgaven 19.1 Ga gebiedsgericht te werk en verbind meerdere opgaven die daar spelen 19.2 Spreek samen af om gebruik te maken van de bronnen die we in Twente hebben 19.3 De energietransitie is sterk verbonden met mobiliteit	**Wij nemen dit advies ter harte** 19. Dit omarmen we. Sluit bijvoorbeeld goed aan bij het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG). 19.1 Zowel bij het opstellen van WUP's als bij de realisatie van duurzame energieprojecten wordt er integraal gewerkt en verschillende opgaven aan elkaar gekoppeld. Zo wordt bij wind- en zonneprojecten gestreefd naar dubbelgebruik van de gronden. Vanuit het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) wordt naast de opgave om stikstof terug te dringen ook gewerkt aan bodemkwaliteit, water, duurzame energieopwekking, biodiversiteit, klimaatadaptatie, enz. We verwijzen naar ons antwoord bij 6.3. 19.2 Onderdeel van de RES Twente is de regionale structuur warmte, waar alle beschikbare warmtebronnen in kaart zijn gebracht en de bovenlokale warmtebronnen worden verdeeld. Hiermee geeft de RES sturing om de warmtebronnen maximaal te benutten. De afspraak staat, de impementatie en de tijdsfasering vragen aandacht. 19.3 Duurzame mobiliteit is onlosmakelijk verbonden met de energietransitie. Zo heeft de provincie een coördinerende rol in de Nationale Agenda Laadinfrastructuur. Duurzame mobiliteit moet dan ook een onderdeel zijn van integrale gebiedsgerichte aanpakken. Dit valt echter buiten het bestek van de RES.
20. Nadere invulling rol gemeenten: toon lef en ga aan de slag! 20.1 Maak een doe-agenda; laat concreet zien wat regio Twente gaat dóen 20.2 Zorg voor uniforme groene leges en garantstelling voor leningen o.a. van LEI's in alle Twentse gemeenten	**Wij nemen dit advies deels over** 20.1 Dit advies stellen we voor aan de RES-bestuurders in de RES 2.0 (die mede daarom Energiestrategie Twente 2.0 gaat heten): om thema's te verkennen waar Twentse samenwerking op georganiseerd wordt in een uitvoeringsprogramma. Er wordt op een aantal thema's al samengewerkt. Zo kopen de RES-gemeenten samen al duurzame elektriciteit in die duurzaam opgewekt wordt in Twente en 6 gemeenten werken samen met Rijkswaterstaat om gronden langs de A35 en A1 te benutten voor zonnevelden. Op

20.3 Maak snelheid met een eerste windmolen(cluster) in Twente zodat mensen kunnen wennen 20.4 Durf het voorkeursrecht te vestigen op zoekgebieden voor wind (zodat opbrengsten 100% lokaal blijven)	regionaal niveau zullen we een uitvoeringsprogramma koppelen aan de Energiestrategie Twente 2.0. 20.2 Op dit moment is het aan de gemeenten hoe wordt omgegaan met leges en garantstellingen. Vanuit de RES vinden we het wenselijk dat er structurele samenwerking ontstaat tussen gemeenten bij de ondersteuning van LEI's. 20.3 Op een aantal plaatsen in Twente zijn al windinitiatieven, zoals op de grens van Almelo, Tubbergen en Twenterand, de Lutte en langs de A35. Vraag is niet of, maar wanneer de eerste windturbine in Twente wordt opgericht. 20.4 Projectontwikkelaars hebben voor de meeste gronden waar windturbines technisch mogelijk zijn contracten gesloten met de grondeigenaren. Bij het ontwikkelen van een windturbine op die gronden kunnen we privaatrechtelijk niet onder deze contracten uit. Bij grondbezit van de overheid en een aantal maatschappelijk betrokken particuliere eigenaren is dit sowieso gemakkelijker.